

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI
FAKULTA PRÁVNICKÁ

DIPLOMOVÁ PRÁCE
Příprava a pokus trestného činu

Plzeň 2012

Ivana Jarmarová

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI

FAKULTA PRÁVNICKÁ

KATEDRA TRESTNÍHO PRÁVA

Obor Právo

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Příprava a pokus trestného činu

Vedoucí práce: Mgr. Petr Škvain

Vypracoval: Ivana Jarmarová

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI

Fakulta právnická

Akademický rok: 2011/2012

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Ivana JARMAROVÁ**
Osobní číslo: **R07114**
Studijní program: **M6805 Právo a právní věda**
Studijní obor: **Právo**
Název tématu: **Příprava a pokus trestného činu**
Zadávací katedra: **Katedra trestního práva**

Z á s a d y p r o v y p r a c o v á n í :

1. Úvod
2. Historický vývoj pokusu a přípravy trestného činu na našem území
3. Základy trestní odpovědnosti
4. Vývojová stadia trestného činu
5. Srovnání s německou právní úpravou
6. Závěr

Rozsah grafických prací:

Rozsah pracovní zprávy:

Forma zpracování diplomové práce: **tištěná**

Seznam odborné literatury:

- Jelínek, J. a kol.: Trestní právo hmotné. Obecná část. Zvláštní část, 2. aktualizované vydání, Praha: Linde, a.s., 2006
- Jelínek, J. a kol.: Trestní právo hmotné. Obecná část. Zvláštní část, 3. přepracované vydání, Praha: Linde, a.s., 2008
- Kratochvíl, V. a kol.: Kurz trestního práva. Trestní právo hmotné. Obecná část, 1. vydání, Praha: C. H. Beck, 2009
- Novotný, F. a kol. : Trestní zákoník 2010, Praha: Eurounion Praha, s.r.o., 2010
- Novotný, O., Vanduchová, M., Šámal, P. a kol.: Trestní právo hmotné. Obecná část, 6. vydání, Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s., 2010
- Šámal, P.: Osnova trestního zákoníku 2004-2006, Praha: C. H. Beck, 2006
- Kučera, P., Nový trestní zákon a pokus trestného činu, Trestní právo, 11/2009
- Kučera, P., Objektivní teorie, subjektivní teorie a pokus trestného činu- 1. část, Trestněprávní revue 1/2009
- Kučera, P., Objektivní teorie, subjektivní teorie a pokus trestného činu- 2. část, Trestněprávní revue 2/2009
- Kučera, P., Nezpůsobilý pokus. Pokus nezpůsobilého subjektu, Trestněprávní revue 5/2008
- Šámal, P., K pojmu trestného činu a souvisejícím otázkám v novém trestním zákoníku, Trestněprávní revue 5/2009
- Kratochvíl, V., Vybrané problémy obecné části návrhu trestního zákoníku ČR 2007 z hlediska obhajoby (1. část), Bulletin advokacie 5/2008
- Šámal, P., Trestní zákoník a naplňování funkcí a základních zásad trestního práva hmotného, Bulletin advokacie 10/2009
- Jelínek, J., Pojem trestného činu a kategorizace trestných činů, Bulletin advokacie 10/2009

Vedoucí diplomové práce:

Mgr. Petr Škvain

Katedra trestního práva

Datum zadání diplomové práce:

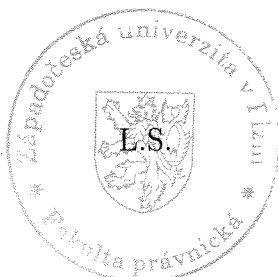
8. prosince 2010

Termín odevzdání diplomové práce:

31. března 2012

Prof. JUDr. Květoslav Růžička, CSc.

děkan

JUDr. Petr Kybíc, Ph.D.

vedoucí katedry

V Plzni dne 9. listopadu 2011

Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci na téma:

Příprava a pokus trestného činu

zpracovala samostatně, a že jsem vyznačila všechny prameny, z nichž jsem pro svou práci čerpala způsobem ve vědecké práci obvyklým.

Plzeň, březen 2012

Ivana Jarmarová

Na tomto místě bych chtěla poděkovat v první řadě své rodině za obrovskou podporu, kterou mi po celou dobu studia poskytuje, slečně Mgr. Lucii Pudilové za pomoc při jazykové korektuře práce a v neposlední řadě také vedoucímu práce Mgr. Petru Škvainovi za rady a připomínky hlavně při sestavování osnovy práce.

Děkuji.

Ivana Jarmarová

Obsah

Obsah.....	6
1 Úvod	8
2 Historický vývoj pokusu a přípravy trestného činu na našem území	11
2.1 Osnova trestního zákoníku 2004- 2006	12
3 Základy trestní odpovědnosti.....	14
3.1 Obecně o trestném činu	14
3.1.1 Materiální a formální pojetí trestného činu.....	14
3.1.2 Kategorizace trestných činů.....	15
3.1.3 Pojmové znaky trestného činu	16
4 Vývojová stadia trestného činu.....	20
5 Příprava trestného činu	24
5.1 Druhy přípravy.....	25
5.2 Nezpůsobilá příprava (pokus).....	27
5.2.1 Omyl v trestním právu	29
6 Pokus trestného činu.....	31
6.1 Objektivní a subjektivní teorie.....	33
6.2 Druhy pokusu.....	34
7 Zásady společné pro přípravu i pokus	38
7.1 Okolnosti vylučující přípravu a pokus.....	38
7.2 Trestání přípravy a pokusu	39
7.3 Ukládání trestu za pokus a přípravu	41
7.4 Zánik trestnosti přípravy a pokusu trestného činu	42
7.4.1 Zánik trestní odpovědnosti za dokonáný trestný čin.....	47
8 Dokonáný trestný čin.....	51
9 Srovnání s německou právní úpravou.....	54
10 Závěr.....	59
Seznam literatury	63

1 Úvod

Ve své diplomové práci se zaměřím na vývojová stadia trestného činu, přičemž největší důraz chci klást na **přípravu a pokus trestného činu**, což je i tématem mé práce. O tuto problematiku jsem se zajímala již v průběhu výuky trestního práva, na přednáškách a v seminářích.

Nechci pracovat pouze se současnou právní úpravou daného tématu, ale pokusím se vymezit i její historický vývoj zvláště od dob 1. republiky do současnosti. Zdůrazním hlavně důležité mezníky v daných zákonech, které zaváděly významné změny pro přípravu a pokus trestného činu. Zvláštní pozornost v historické kapitole budu věnovat návrhu trestního zákoníku z let 2004- 2006, který výrazně ovlivnil současnou „novou“ kodifikaci trestního práva.

Na začátku mé práce se pokusím objasnit základní pojmy trestního práva, související se základy trestní odpovědnosti, pro lepší pochopení širších souvislostí i pro laickou veřejnost. Věnovat se proto budu pojmu trestného činu jako takového, kategorizaci trestných činů (dělení na zločiny a přečiny) a základním pojmovým znakům trestného činu (problematika protiprávnosti, stručné vymezení a vysvětlení znaků skutkové podstaty a zvláštních požadavků na subjekt).

Trestní právo je odvětvím českého veřejného práva a jeho komplexní úpravu nalezneme v trestním zákoníku z roku 2009. Budu se zabývat nejen tímto předpisem, ale i jeho komentáři, odbornými knihami a učebnicemi, články v odborných časopisech a pro zajímavost práci obohatím i judikaturou vztahující se k tomuto tématu.

Trestní právo je součástí českého právního řádu a dělí se, stejně jako např. právo správní, na hmotné a procesní. Předpisem trestního práva hmotného je již výše jmenovaný zákon č. 40/ 2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, který nabyl účinnosti dne 1. 1. 2010, základním předpisem trestního práva procesního je trestní řád, z. č. 141/ 1961 Sb., o trestním řízení soudním, ve znění pozdějších předpisů. Příprava a pokus trestného činu, jsou obsaženy pouze v prvním ze jmenovaných právních předpisů, neboť se jedná o pojmy hmotněprávní. Trestní zákoník se ještě dále rozděluje na část obecnou a zvláštní, kdy mě při zpracování této práce bude zajímat převážně část obecná, kde nalezneme definice pojmů a také základní zásady, které ovládají celé trestní

právo, a hlavně jsou zde zakotveny v § 20 a § 21 ustanovení o přípravě a pokusu, podmínky pro jejich trestnost a také podmínky zániku trestní odpovědnosti za přípravu a pokus trestného činu. Zvláštní část souvisí s daným tématem pouze okrajově, neboť se zabývá jednotlivými trestnými činy, vymezuje jejich skutkové podstaty a určuje trestní sazbu trestu odnětí svobody za jejich spáchání, a tím vlastně rozlišuje trestné činy na zločiny a přečiny. Podle této zvláštní části proto poznáme, u jakých trestných činů je trestná příprava trestného činu a u jakých nikoli. Já budu zvláštní část používat pouze jako podporu příkladů z praxe pro lepší vysvětlení a nástin řešené problematiky.

Příprava a pokus trestného činu jsou dvě zajímavá stadia trestného činu, kdy trestný čin ještě není dokonán, nejsou naplněny všechny znaky skutkové podstaty, ale přesto lze pachateli uložit za splnění určitých podmínek trestní sankci. Je třeba hodnotit závažnost nedokonaného trestného činu, skutečnost, jak daleko byl trestný čin od dokonání, a také nebezpečnost jeho pachatele. Zabývat se budu nejen vysvětlením pojmu přípravy k trestnému činu a jeho pokusu, ale také jejich druhy, dále trestáním, ukládáním trestů za ně a zániku trestní odpovědnosti pachatele přípravy a pokusu. V souvislosti s tím budu věnovat určitou část omylu v trestním právu a jeho druhům, protože s daným tématem také významně souvisí a prolíná se s ním. Přidám ještě subjektivní a objektivní pojetí pokusu, tedy dvojí pojetí náhledu na důvody trestnosti vývojových stadií, a podmínky pro zánik trestní odpovědnosti pachatele pokusu a přípravy. Také budu řešit téma nezpůsobilé přípravy a pokusu či pokusu nezpůsobilého subjektu. Vysvětlím i pojmy ukončená a neukončená příprava a pokus.

Pro úplnost doplním i poslední stadium trestného činu, jeho dokonání. Zaměřím se také na jeho rozdílnost s dokončením trestného činu, což je subjektivní kategorie, ve které hraje roli hlavně pachatelova představa o spáchaném trestném činu, a o tom, co chce ještě pachatel učinit, aby považoval svou činnost za ukončenou. Důležitým institutem, který nám v souvislosti s tímto tématem vyplývá na povrch, jsou i předčasně dokonané trestné činy, u kterých vlastně dochází k vyloučení přípravy a pokusu trestného činu.

Hlavní těžiště práce budu tedy směřovat k současné právní úpravě přípravy a pokusu trestného činu obsažené v zákoně č. 40/2009 Sb., trestnímu zákoníku, ve znění pozdějších předpisů a k otázkám, které s v souvislosti s daným tématem

vystupují do popředí a které se k němu vztahují. Pokusím se o ucelený výklad vývojových stadií trestného činu, tedy přípravy, pokusu a dokonání trestného činu.

Závěr své práce budu věnovat porovnání naší pozitivní právní úpravy s právní úpravou našich největších sousedů, s Německem. Jednotlivé právní úpravy a ustanovení jsou ovlivněny naším sousedstvím, a proto ze sebe částečně vycházejí a doplňují se. Jako podklady pro tuto kapitolu mi bude sloužit německá právní úprava a současně odborné knihy tamních autorů.

2 Historický vývoj pokusu a přípravy trestného činu na našem území

Historie vývojových stadií trestného činu je na našem území poměrně bohatá. Tyto dva instituty se postupně vyvíjejí a vytváří vlivem společenských poměrů již od 15. století. Podrobněji se chci zabývat touto problematikou až od první. republiky.

Počátky trestnosti přípravy a pokusu se na našem území nevyskytují od společného data. U pokusu došlo k zákonnému zakotvení jeho trestnosti a trestání již mnohem dříve, než tomu tak bylo u přípravy k trestnému činu. Zatímco trestnost pokusu upravuje již trestní zákoník z roku 1803, trestnost přípravy se objevuje až o téměř sto padesát let později, v trestním zákoně z roku 1961.

Trestní zákon z roku 1852 o zločinech, přečinech a přestupcích, který je vlastně novelou zákoníku z roku 1803, pojednává o pokusu trestného činu v § 8. V něm se hovoří o trestnosti pokusu „zlého skutku“ již od doby, kdy si pachatel (doslova „zlomyslník“) předsevzal spáchání určitého činu. Pachateli takového pokusu zlého skutku má být uložen trest stejný, jako se ukládal za týž čin dokonaný.

Zánikem trestnosti pokusu se zabývá až trestní zákon z roku 1950. Je možný dobrovolným upuštěním pachatele od způsobení výsledků uvedených v zákoně (§5 odst. 3). V souvislosti s tím bych chtěla uvést rozhodnutí krajského soudu v Plzni ze dne 7. listopadu 1949 (To 527/49), který řeší otázku dobrovolnosti odstoupení od dokonání trestného činu. Zde je řečeno, že „*pokus trestného činu se stává beztrestným, jestliže pachatel od dokonání činu ustoupil dobrovolně, nikoliv tedy, jestliže tak učinil z důvodů uvedených v §8 tr. zák., t. j. pro nemohoucnost, pro překážku v to příšlou nebo náhodou...*“¹ Není důležité, zda je překážka opravdu nepřekonatelná, nebo se takovou zdá pouze pachateli.

Jak jsem uvedla už výše, trestnost přípravy zavádí až zákoník z roku 1961. Definiuje přípravu jako: „*Jednání pro společnost nebezpečné, které záleží v organizování zvláště závažného trestného činu, v opatrování nebo*

¹ Sbírka rozhodnutí československých soudů, číslo 4, ročník 1950, str. 173

*přizpůsobování prostředků nebo nástrojů k jeho spáchání, ve spolčení, srocení, v návodu nebo pomoci k takovému trestnému činu anebo v jiném úmyslném vytváření podmínek pro jeho spáchání, je přípravou k trestnému činu, jestliže nedošlo k pokusu ani dokonání trestného činu*². Tento zákon definoval zvlášť závažné trestné činy v ustanovení § 42 odst. 2 jako trestné činy taxativně vyjmenované v § 62 téhož zákona (např. trestný čin vlastizrady, sabotáže, vyzvědačství, teroristického útoku atd.) a zároveň ty trestné činy, na které stanovil tento trestní zákon trest odnětí svobody s horní hranicí trestní sazby nejméně osm let. Příprava trestného činu, která splňovala některý z výše uvedených požadavků, se trestala stejně, jako tento čin ve stadiu dokonání. Zánik trestnosti byl poté možný za stejných okolností, jako je tomu u pokusu v současné úpravě, jíž se budu zabývat v dalších kapitolách.

2.1 Osnova trestního zákoníku 2004- 2006

Zvláštní pozornost bych chtěla věnovat návrhu trestního zákoníku z let 2004- 2006. Ačkoli nikdy nevstoupil v platnost, zavádí spoustu zajímavých změn do tehdejší úpravy.

Pokus měl zůstat i nadále obecně trestný, což znamená, že měl být trestný u každého trestného činu bez omezení. Jako první byla v tomto návrhu stanovena možnost dobrovolného odstoupení od dokonání formou oznámení (státnímu zástupci nebo policejnímu orgánu) v době, kdy mohlo být nebezpečí hrozící chráněnému zájmu zamezeno a škodlivý následek mohl být odstraněn. Toto oznámení za splnění všech podmínek mělo mít za následek zánik trestnosti, jako má a mělo již v předchozích úpravách dobrovolné ustoupení od dalšího páčání trestného činu.

K podobným důležitým změnám mělo dojít i u přípravy, a to konkrétně k omezení trestnosti přípravy ze všech závažných trestných činů pouze na ty, u nichž je to ve zvláštní části výslovně uvedeno. „*Vychází se ze zásady, čím společensky závažnější je trestný čin, tím širší škála vývojových stadií by měla podléhat trestnosti.*“³ Došlo tedy vlastně k zúžení počtu případů, kdy by měla být příprava trestná. Stále však mělo platit, že zvlášť závažnými trestnými činy jsou

² zákon č. 140/ 1961 Sb., trestní zákon, §7 odst. 1

³ Šámal, P.: Osnova trestního zákoníku 2004- 2006, Vydání první, Praha: C. H. Beck, 2006, s. 58

takové, které mají horní hranici trestní sazby nejméně osm let. Co se týkalo zániku trestnosti, byla přidána, stejně jako u pokusu, možnost dobrovolného upuštění oznámením.

Jak jsem již uvedla výše, tento návrh zákoníku nakonec zákonodárci nepřijali a nikdy v platnost nevešel. Věnuji se mu ale proto, že byl podle mého názoru důležitým mezníkem v daném období a také významným odrazovým můstkem pro novou kodifikaci trestního práva, tj. z. č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

3 Základy trestní odpovědnosti

3.1 Obecně o trestném činu

Zákon trestný čin doslova definuje: „*Trestným činem se rozumí protiprávní čin, který trestní zákon označuje za trestný a který vykazuje znaky uvedené v trestním zákoně.*“

3.1.1 Materiální a formální pojetí trestného činu

V současném trestním zákoníku je zakotveno formální pojetí. Jak je již řečeno výše, jedná se o takový čin, který vykazuje znaky uvedené v trestním zákoně. Oproti tomu v dřívějších právních úpravách se prosazovalo pojetí materiální.

Materiální pojetí znamenalo, že základní vlastností trestného činu byla jeho škodlivost nebo nebezpečnost pro společnost. Podle tohoto pojetí bylo trestným činem podle § 2 trestního zákona z roku 1950: „*jednání pro společnost nebezpečné, jehož výsledek uvedený v zákoně pachatel zavinil*“.⁴ Vycházelo se tedy ze dvou znaků - jednání je společensky nebezpečné a zároveň musí jít o výsledek, který je uvedený v zákoně. Tato definice však nebyla přesná a nevymezovala striktně, jaké jednání je trestným činem a jaké není. Docházelo tak k případům, kdy stejný čin byl v různých regionech posuzován různě. Neplatila zde zásada *nullum crimen sine lege*, tedy žádný trestný čin bez zákona, což vlastně znamená, že jen zákon může stanovit, co je trestným činem a co nikoliv. V případě materiálního pojetí platilo: „*...byl to fakticky pouze a jen orgán činný v trestním řízení, který rozhodoval o tom, zda je jednáním pachatele naplněn zákonem požadovaný stupeň nebezpečnosti činu pro společnost či nikoliv a tím fakticky rozhodoval o tom, zda uvedené jednání je či není trestným činem.*“⁵ Společenská nebezpečnost je neurčitý právní pojem. Pro materiální trestnost činu byl nejnižším stupněm trestnosti **stupeň vyšší než nepatrný**.

Formální pojetí trestného činu je platné v současné právní úpravě. Jedná se o protiprávní čin, který zákon označuje za trestný a který vykazuje znaky uvedené

⁴ cit. dle: Novotný, O., Vanduchová, M., Šámal, P. a kol.: Trestní právo hmotné. Obecná část. 6. vydání, Praha: Wolters Kluwer ČR, a. s., 2010, s. 584

⁵ Fryšták, M.: Policejní orgán a pojetí trestného činu v novém trestním zákoníku, Trestněprávní revue, 2010, č. 11, s. 342

v trestním zákoně. Zde se teprve v plném rozsahu uplatňuje zásada *nullum crimen sine lege*. Pouze zákon v tomto případě stanoví, co je trestným činem. Zajímavost tvoří u formálního pojetí trestného činu otázky *de lege lata* a *de lege ferenda*. „**De lege ferenda** celá trestněprávní nauka běžně vychází z materiálního pojmu trestného činu. Materiální pojem trestného činu je základem kriminalizace trestných činů.“⁶ Trestný čin musí být proto posuzován i z hlediska škodlivosti a nebezpečnosti pro společnost. Nelze ho tedy chápat pouze jako určitý popis znaků, které čin musí splňovat. **De lege lata** je základem současného trestního práva formální pojetí trestného činu. Podle tohoto hlediska je možno trestné činy striktně odlišovat od ostatních. Na tomto místě je nutno zmínit zásadu *nullum crimen sine lege certa*, tedy požadavek určitosti trestněprávních norem. Jedná se o odstranění neurčitostí z trestního zákona a o zavedení jasných a přesných požadavků na trestné činy.

3.1.2 Kategorizace trestných činů

V historickém vývoji trestního práva se kategorizace trestných činů často měnila. Rakouský trestní zákoník znal pojem tzv. tripartizace, do roku 1990 rozlišoval trestní zákon dva pojmy, a to „trestný čin“ a „přechin“, a konečně do roku 2009 se rozeznával pouze jeden typ trestného činu - jednalo se tedy o tzv. monopartizaci.

*„Nová právní úprava nahradila dosavadní monopartici trestného činu rozlišováním na dvě kategorie soudně trestních deliktů- **přechiny a zločiny**. Rozlišení se děje podle formálního hlediska, tedy podle formy zavinění a podle délky trestu odnětí svobody, který trestní zákon stanoví za ten který trestný čin.“⁷*

Přechinem se rozumí všechny nedbalostní trestné činy a ty úmyslné, na které trestní zákoník stanoví trest odnětí svobody s horní hranicí trestní sazby do pěti let. Jedná se tedy o pozitivní vymezení přechinů, které uvádí trestní zákoník v §14 odst. 2. „Původně ve vládním návrhu tr. zákoníku byla rozlišující kategorií přechinů od zločinů u úmyslných trestných činů horní hranice tří let odnětí svobody, která byla na základě návrhu Ústavně právního výboru Poslaneckou

⁶ Novotný, O., Vanduchová, M., Šámal, P. a kol.: Trestní právo hmotné. Obecná část. 6. vydání, Praha: Wolters Kluwer ČR, a. s., 2010, s. 109

⁷ Jelínek, J.: Pojem trestného činu a kategorizace trestných činů, Bulletin advokacie, 2009, č. 10, s. 40

sněmovnou České republiky posunuta na pět let odnětí svobody, zejména v návaznosti na snahu zachovat použití odklonů (podmíněného zastavení trestního stíhání a narovnání) u úmyslných trestných činů, na které zákon stanoví trest odnětí svobody, jehož horní hranice nepřevyšuje pět let (nyní přečinů).“⁸ Dělení má praktický význam pro další ustanovení. U přečinů je možnost užití alternativ ve formě odklonů. Zákon umožňuje u přečinů podmíněné propuštění z výkonu vazby i po vykonání méně než poloviny trestu, chová-li se pachatel vzorně a svým jednáním přesvědčil, že dalšího trvání trestu není třeba atd.

Zločiny jsou všechny úmyslné trestné činy, které nejsou přečiny. Zákon tedy obsahuje v §14 odst. 3 pouze negativní vymezení. Budou-li charakterizovat zločin pozitivně, půjde o takové úmyslné trestné činy, na které zvláštní část trestního zákoníku stanoví horní hranici trestní sazby nad pět let. Další význam dělení spatřujeme zejména v tom, že pouze pachateli zločinu lze uložit zabezpečovací detenci atd.

Podkategorii zločinů tvoří **zvlášť závažné zločiny**. Těmi jsou podle § 14 odst. 3 trestního zákoníku takové úmyslné trestné činy, na něž trestní zákoník stanoví trest odnětí svobody s horní hranicí trestní sazby nejméně deset let. Dělení trestných činů na zvlášť závažné zločiny má velký význam pro můj další výklad, protože příprava trestného činu je trestná pouze za podmínek, že jde o zvlášť závažný zločin a je to ve zvláštní části trestního zákoníku u daného trestného činu výslovně uvedeno. O tom ale viz výklad dále.

3.1.3 Pojmové znaky trestného činu

Každý čin, aby byl protiprávní, musí splňovat určité znaky, které jsou podmínkou trestní odpovědnosti. Chtěla bych se o každém pouze stručně zmínit pro úplnost daného tématu.⁹

Prvním pojmovým znakem je **protiprávnost činu**. Tu „(...) posuzujeme z hlediska celého právního řádu, neboť trestným činem může být pouze jednání právním řádem zakázané a nedovolené.“¹⁰ Protiprávnost tedy musí vykazovat

⁸ Šámal, P.: K pojmu trestného činu a souvisejícím otázkám v novém trestním zákoníku, Trestněprávní revue, 2009, č. 5, s. 135

⁹ Dělení dle: Novotný, O., Vanduchová, M., Šámal, P. a kol.: Trestní právo hmotné. Obecná část. 6. vydání, Praha: Wolters Kluwer ČR, a. s., 2010, s. 111- 112

¹⁰ Novotný, O., Vanduchová, M., Šámal, P. a kol.: Trestní právo hmotné. Obecná část. 6. vydání, Praha: Wolters Kluwer ČR, a. s., 2010, s. 111

každý trestný čin. Vyplývá to mimo jiné i z Listiny základních práv a svobod, kde je stanoveno, že není žádný trestný čin bez zákona. Protiprávnost ještě někteří teoretici rozlišují na formální a materiální.

Druhým pojmovým znakem trestného činu jsou **typové znaky tvořící tzv. skutkovou podstatu trestného činu**. Skutková podstata trestného činu je napsána u každého trestného činu ve zvláštní části trestního zákoníku. Odlišuje od sebe jednotlivé trestné činy a pouze jejím naplněním je trestný čin spáchán a dokonán.

Prvním takovým znakem je **objekt** trestného činu, kterým se rozumí právem chráněný zájem, jenž byl trestným činem zasažen nebo ohrožen. Jedná se o hodnoty a statky, na jejichž ochraně má společnost zvláštní zájem, a proto jejich ochranu přejímá stát. Od objektu trestného činu je třeba odlišovat předmět útoku, což je předmět, na který je útočeno. Předmětem je například ta cizí věc, která byla útokem pachatele poškozena. Objekty trestných činů dále rozlišujeme na obecný, druhový a individuální. Obecným objektem jsou všechny chráněné zájmy v souhrnu. Jde o všechny objekty obsažené ve zvláštní části trestního zákoníku. Skupinovým objektem je objekt u trestných činů v jednotlivých hlavách zvláštní části trestního zákoníku. Každá hlava většinou obsahuje již ve svém názvu objekt, který je středem jejího zájmu a ochrany (př. trestné činy proti životu a zdraví- ochraňovaným objektem v tomto případě je život a zdraví člověka). A konečně rozlišujeme individuální objekt. „*Individuální objekt je obligatorním znakem skutkové podstaty každého trestného činu, čin, který by nezasahoval žádnou hodnotu chráněnou trestním právem, nemůže být trestným činem a ovšem ani trestným pokusem, trestnou přípravou.*“¹¹ Může se stát, že jeden trestný čin má více objektů.

Jiné dělení objektu trestných činů je na objekty hlavní neboli primární a vedlejší neboli sekundární. Hlavním objektem je to, co je chráněno ustanovením trestního zákoníku primárně. Sekundární objekt, je zájem, který je chráněn ještě vedle objektu hlavního. Učebnicovým příkladem je trestný čin proti těhotenství ženy, kde primárním objektem je lidský plod a vedle něho je sekundárním objektem život a zdraví těhotné ženy.

¹¹ Novotný, O., Vanduchová, M., Šámal, P. a kol.: Trestní právo hmotné. Obecná část. 6. vydání, Praha: Wolters Kluwer ČR, a. s., 2010, s. 145

Druhým znakem skutkové podstaty je **objektivní stránka** trestného činu. Tu tvoří jednání pachatele, následek tohoto jednání, který pachatel svým činem způsobil a příčinná souvislost mezi nimi. Jednání může spočívat v konání (vůli řízení pohyb) i v opomenutí určitého jednání (vůli řízené zdržení se pohybu). Musíme rozlišovat, zda měl pachatel obecnou nebo zvláštní povinnost konat. Obecnou má každý, kdo se vyskytne v určité situaci (např. poskytnout pomoc), zvláštní povinnost konat je založena právním předpisem, úředním rozhodnutím, smlouvou atd. Podle tohoto se trestné činy rozlišují na komisivní delikty (lze je spáchat pouze konáním - př. vyzvědačství), čistě omisivní delikty (lze je spáchat pouze opomenutím při obecné povinnosti konat) a nepravé, výsledečné omisivní delikty (lze je spáchat jak konáním, tak opomenutím). Následkem je porušení objektu. Podle závažnosti rozlišujeme následky jako: následek, zvlášť těžký následek, těžší následek, zvlášť závažný následek, škodlivý následek. Nesmíme ho zaměňovat s účinkem. Mezi jednáním a následkem musí být příčinný vztah neboli kauzální nexus. Odvíjí se od teorie podmínky. Bez určitého jednání by škodlivý následek vůbec nenastal. Pomoc při rozlišování poskytuje zásada umělé izolace jevů, podle které se od sebe musí zcela izolovat jednání, příčina a následek.

Třetím znakem skutkové podstaty je **subjekt** trestného činu. Subjektem trestného činu je pachatel. To je ta osoba, která svým jednáním naplnila znaky skutkové podstaty. Většina trestných činů nevyžaduje, aby pachatel splňoval nějaké zvláštní podmínky. Rozlišujeme však dvě kategorie subjektů, u kterých jsou tyto podmínky obligatorní. První kategorií je speciální subjekt. Tím se rozumí subjekt se zvláštním postavením nebo zvláštní způsobilostí (př. úřední osoba, voják, veřejný činitel...). Konkrétním subjektem je poté osoba mající nějakou speciální vlastnost (např. matka novorozeného dítěte...).

Čtvrtým a posledním znakem skutkové podstaty je **subjektivní stránka** trestného činu. Subjektivní stránku trestného činu tvoří zavinění. Zavinění definujeme jako vnitřní psychický stav pachatele ke způsobenému následku. Zavinění v sobě skrývá dvě složky, a to vědění a vůli. Podle toho, v jaké míře jsou obě složky zastoupeny, rozeznáváme dvě základní formy, a to úmysl a nedbalost. Úmyslné jednání pachatele dále rozlišujeme na přímé a nepřímé. Nejzávažnějším jednáním je přímý úmysl, který s sebou také nese nejvyšší trest. Jde o situaci, kdy

pachatel o škodlivém následku věděl a chtěl ho způsobit. V případě nepřímého úmyslu byl pachatel srozuměn se škodlivým následkem, jeho volní složka však není cílená. Srozuměním se rozumí i smíření. Nedbalost znamená nezachování určité míry opatrnosti. Pachatel nechce způsobit škodlivý následek, není tedy zastoupena složka chtění. Nedbalost dělíme na vědomou a nevědomou. Při vědomé nedbalosti pachatel bez přiměřených důvodů spoléhá na to, že se něco nestane (př. dopravní nehoda - řidič jel rychle a spoléhal, že nikoho nesrazí). Pachatel následek nechce a není s ním srozuměn. Při nevědomé nedbalosti není ani složka vědomí, ani chtění. Ale pachatel vědět měl a mohl (musí být dány kumulativně). Například pachatel nezkontroloval brzdy na svém automobilu a někoho srazil.

Posledním pojmovým znakem trestného činu jsou **obecné požadavky na subjekt**. Trestní odpovědnost fyzické osoby se váže k jejímu věku. Trestně odpovědnou je osoba po dovršení patnácti let, plně odpovědnou je osoba po dovršení osmnácti let. Z uvedeného vyplývá, že jedním z požadavků je **věk**. Dalším je **příčetnost**, tedy dostatek schopnosti rozpoznávací a ovládací, která spočívá v možnosti pachatele ovládat své jednání. Definice nepřičetnosti je obsažena v § 26 trestního zákoníku: „*Kdo pro duševní poruchu v době spáchání činu nemohl rozpoznat jeho protiprávnost nebo ovládat své jednání, není za tento čin trestně odpovědný*“. U mladistvých pachatelů ještě posuzujeme jejich rozumovou a mravní vyspělost v době spáchání činu.

4 Vývojová stadia trestného činu

Spáchání trestného činu není jevem jednorázovým a nemůžeme mluvit pouze o okamžiku. U většiny trestných činů se jedná o složitější proces, který prochází několika stadii, než dojde k jeho plnému dokonání, resp. naplnění všech znaků skutkové podstaty trestného činu. Jednorázovost a krátké trvání trestného činu popírají také trestné činy hromadné, trvající a pokračování:

- **trestné činy hromadné** - jedná se o více dílčích útoků jednoho pachatele, které směřují k naplnění skutkové podstaty jediného trestného činu. Typickým příkladem hromadného trestného činu je podle §279 trestný čin nedovoleného ozbrojování- „*kdo bez povolení vyrobí, sobě nebo jinému opatří nebo přechovává střelnou zbraň...*“ Ve zvláštní části trestního zákoníku se většinou poznají podle jazykového pravidla (slovesa jsou v nedokonavém vidu).
- **trestné činy trvající** - trvající trestné činy se vyznačují tím, že protiprávní stav stále trvá. Jde tedy o jeden útok, který působí neustále bez přestávky. Jako příklad bych uvedla trestné činy omezování osobní svobody (§171 TZ) a zbavení osobní svobody (§170 TZ)- „*kdo jinému bez oprávnění brání užívat osobní svobody, bude potrestán...*“. Poznávacím znakem také je, že stupeň škodlivosti se buď nemění nebo je naopak ještě intenzivnější.
- **trestné činy pokračování** - „*Pokračováním v trestném činu se rozumí takové jednání, jehož jednotlivé dílčí útoky vedené jednotným záměrem naplňují, byť v souhrnu, skutkovou podstatu stejného trestného činu, jsou spojeny stejným nebo podobným způsobem provedení a blízkou souvislostí časovou a souvislostí v předmětu útoku (§ 116 z. č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů).*“ Může se jednat o příklad, kdy pachatel vykradl více obchodů v průběhu dvou měsíců. Jedná se o více dílčích útoků, ale posuzují se jako jeden skutek, jedno jednání. Pachatel již v době prvního útoku musí mít záměr v trestné činnosti pokračovat.

Jak již jsem uvedla výše, páčání trestného činu jako takového probíhá v několika fázích. Prvním stadiem, které ještě není trestné, což vyplývá také z jeho podstaty, je **pojetí myšlenky spáchat trestný čin**. Následující stadium je označováno jako **vyjádření myšlenky spáchat trestný čin**. Toto stadium také ještě nemůžeme označit jako obecně trestné. Avšak existuje trestný čin, jehož skutková podstata je naplněna již vyjádřením této myšlenky. Mluvím zde o trestném činu nebezpečného vyhrožování podle §353¹². Pouhé vyjádření myšlenky spáchat trestný čin vraždy, či trestný čin těžkého ublížení na zdraví je trestným činem. Přitom by se mohlo zdát, že se jedná pouze o beztrestné vyjádření myšlenky spáchat trestný čin.

Dalším stadiem, které navazuje na vyjádření myšlenky, je **příprava k trestnému činu**. Pod tímto pojmem rozumíme opatřování nástrojů, připravování příznivějších podmínek a odstraňování překážek pro budoucí spáčání trestného činu. Příprava trestného činu také ještě není obecně trestná, to znamená, že není trestná u každého trestného činu, ale pouze za splnění dvou podmínek. První ze zmíněných podmínek je, že musí jít o přípravu k zvlášť závažnému zločinu (trestnému činu, za jehož spáčání vymezuje trestní zákoník ve zvláštní části trest odnětí svobody s horní hranicí nejméně deset let) a současně to musí být ve zvláštní části u konkrétního trestného činu výslovně uvedeno. Obě podmínky musí být splněny kumulativně. Podrobněji se přípravě trestného činu budu věnovat v dalším výkladu.

Dalším vývojovým stadiem je **pokus trestného činu**. Pokus již lze označit jako stadium trestného činu, které je obecně trestné. To lze vysvětlit tak, že je trestný u všech trestných činů, a to bez rozdílu a bez jakéhokoliv omezení.

Jak přípravou, tak i pokusem trestného činu, se budu zabývat podrobně v následujících kapitolách, kde je vysvětlím do detailu spolu možnostmi zániku jejich trestnosti.

Posledním stadiem trestného činu je jeho **dokonání**. Trestný čin způsobil všechny následky, které jsou ve zvláštní části předvídané, a naplnil tak všechny znaky skutkové podstaty.

¹² „Kdo jinému vyhrožuje usmrcením, těžkou újmou na zdraví nebo jinou těžkou újmou takovým způsobem, že to může vzbudit důvodnou obavu, bude potrestán...“

Jako vývojová stadia trestného činu se však označují pouze příprava, pokus a dokonání trestného činu. „*Můžeme tedy stadia trestného činu definovat jako jeho stupně a jejich časové rozložené páčání, které zpravidla postupuje od forem nejméně rozvinutých k nejrozvinutějším, tedy od přípravy přes pokus k dokonání.*“¹³

Závažnost vývojových stadií se zvyšuje spolu s pořadím, v jakém jsou zde uvedeny. Nejzávažnějším je proto již podle svého názvu dokonání trestného činu a nejméně závažná je příprava k trestnému činu. Od dokonání trestného činu musíme odlišovat ukončení trestné činnosti. „*Ukončení trestné činnosti obsahuje navíc prvek subjektivní, který je spojen s představou pachatele, že se mu podařilo uskutečnit jeho cíl.*“¹⁴

Ukončením trestného činu se rozumí ukončení činnosti pachatele. To znamená, že pachatel vykonal vše, co si předsevzal. Někdy se může prolínat s dokonáním trestného činu a někdy nastává až později, protože pachatel pokračuje dále v páčání trestné činnosti i přes to, že již naplnil všechny potřebné znaky skutkové podstaty.

V některých odborných publikacích je zde ještě uváděna **činnost pachatele po dokonání trestného činu a dokončení trestné činnosti pachatelem**. To znamená snažení pachatele zahladit stopy a zamaskovat čin, který spáchal. Tato činnost může být trestná a také nemusí. Trestná je v případě, kdy se pachatel rozhodne „odstranit nepohodlného svědka“... V souvislosti s tím bych uvedla i jeden případ skutkového omylu, který se nazývá „zvláštní případ omylu v kauzálním v průběhu“, kdy pachatel v domnění, že spáchal trestný čin, odvrací jeho následky, a tím ho teprve dokoná. Příkladem je stav, kdy pachatel zahlazující stopy po vraždě oběť zakope, a ta posléze zemře na udušení.

Na závěr je ještě nutno dodat, že každý trestný čin nemusí projít všemi vývojovými stadii. Někdy je časový odstup mezi jednotlivými fázemi značný a jindy mohou nastat v tak rychlém sledu, že může činit potíže zpětně jednotlivé části oddělit.

¹³ Kratochvíl, V. a kol.: Kurz trestního práva. Trestní právo hmotné. Obecná část. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, s. 280

¹⁴ Novotný, O., Vanduchová, M., Šámal, P. a kol.: Trestní právo hmotné. Obecná část. 6. vydání, Praha: Wolters Kluwer ČR, a. s., 2010, s. 291

Pachateli je vždy přičítáno k tíži to stadium, které směřuje nejbliže k dokonání zamýšleného trestného činu a k těm předchozím se nepřihlíží. To je výsledkem toho, že čím blíže má stadium k dokonání, tím je závažnější, a proto pod sebe subsumuje to jednání mírnější. Trest se proto ukládá pouze podle sazby stanovené u těžšího následku. Současně vykonané mírnější vývojové stadium se může přičítat jako přitěžující okolnost a přihlédne se k němu při ukládání konkrétního trestu.

5 Příprava trestného činu

Prvním trestným vývojovým stadiem trestného činu je jeho příprava. Jak jsem již uváděla v historickém vývoji této fáze, do účinnosti zákona č. 40/2009 Sb. se jednalo o stupeň trestného činu obecně trestného u všech zvláště závažných trestných činů. V aktuálním trestním zákoníku její trestnost zužují dvě omezení. Přípravu charakterizuje § 20 trestního zákoníku jako „*jednání, které záleží v úmyslném vytváření podmínek pro spáchání zvláště závažného zločinu, zejména v jeho organizování, opatřování nebo přizpůsobování prostředků nebo nástrojů k jeho spáchání, ve spolčení, srocení, v návodu nebo pomoci k takovému zločinu, je přípravou jen tehdy, jestliže to trestní zákon u příslušného trestného činu výslovně stanoví a pokud nedošlo k pokusu ani dokonání zvláště závažného zločinu*“. Z uvedeného vyplývá, že těmito výše zmiňovanými podmínkami je myšleno to, že se jedná **o přípravu k zvláště závažnému zločinu** (takový čin s horní hranicí trestní sazby nejméně deset let) a **trestnost musí být výslovně uvedena u daného trestného činu ve zvláštní části trestního zákoníku**. Nejedná se tedy o trestnost obecnou, kterou známe z ustanovení pokusu. Z definice přípravy také vychází tvrzení, že daný trestný čin nesmí být ve stadiu, které je blíže k dokonání, ale činnost musí být ukončena právě jako příprava. Pachateli se totiž přičítá pouze ta fáze, která má nejbliže k dokonání.

Z definice zvláště závažného zločinu, kterou jsem uvedla již v obecném výkladu výše, vyplývá, že trestnost přípravy se vztahuje pouze na **úmyslné trestné činy**.

Omezení trestnosti přípravy mají dopomoci k tomu, aby příprava byla trestána pouze v případech, kdy je opravdu závažná a společensky škodlivá. „*Z tohoto hlediska bude významná zejména forma přípravy, počet osob, které se na ní podílely, jak pevné bylo rozhodnutí pachatele čin dokonat aj.*“¹⁵

Z uvedeného ustanovení lze také určit jednotlivé druhy přípravy. Jejich výčet je pouze demonstrativní, to znamená, že není zcela vyčerpávající. Podrobněji se jim budu věnovat v následující subkapitole.

¹⁵ Novotný, F. a kol.: Trestní zákoník 2010, Praha: Eurounion Praha, s. r. o, 2010, s. 72

5.1 Druhy přípravy

Jedná se o **úmyslné vytváření podmínek** pro spáchání zvláště závažného zločinu. Pachatel si touto činností odstraňuje překážky, které stojí mezi ním a úspěšným spácháním zamýšleného trestného činu. Vytváří si tak vlastně volnou cestu k dokonání. Jednotlivé druhy uvedu postupně v dalších odstavcích.

Opatřování nebo přizpůsobování prostředků nebo nástrojů ke spáchání trestného činu, kdy si pachatel obstarává zbraň, kterou nebo pomocí které chce daný čin spáchat (koupě pistole, páčidla, výroba falešného pasu, obstarání plánu budovy atd.)

„Například opatření si pistole a cesta na místo činu je přípravou k trestnému činu vraždy podle §20 odst. 1, §140 tr. zákoníku, kdežto činnost na místě činu, spočívající ve vyjmutí pistole a namíření na poškozeného v úmyslu jej usmrtit, je již pokusem tohoto trestného činu (Rt 4/1981).“¹⁶

Dalším typem je **spolčení**, což je výslovná nebo konkludentní dohoda dvou a více osob, že v budoucnu spáchají společně individuálně určený trestný čin. Nejsou stanoveny žádné striktní podmínky, musí jít pouze o souhlas s budoucím spolupachatelstvím, organizováním, návodem, pomocí atd. Nemusí se shodnout na žádných podrobnostech, stačí společný úmysl. Páchání činu ve prospěch organizované zločinecké skupiny je zvláštním druhem spolčení. Organizovanou zločineckou skupinou se rozumí podle § 129 trestního zákoníku *„společenství více osob s vnitřní organizační strukturou, s rozdělením funkcí a dělbou činností, která je zaměřena na soustavné páchaní úmyslné trestné činnosti“*. Spáchání trestného činu ve prospěch organizované zločinecké skupiny je často přítěžující okolností.

Jako třetí formu přípravy trestného činu rozlišujeme **srocení**. *„Srocení se vyznačuje shluknutím nejméně tří osob, vzniklé i konkludentně, a sice za účelem aktuálního, tedy okamžitého spáchání individuálně určitého násilného zvláště závažného zločinu.“¹⁷* Nejedná se tedy o dohodu, ale o společné konání náhodně shluknutých osob individuálně určeného trestného činu, který je navíc násilného

¹⁶ Novotný, F., Souček J. a kol.: Trestní právo hmotné, 3. rozšířené vydání, Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s. r. o., 2010, s. 190

¹⁷ Kratochvíl, V. a kol.: Kurz trestního práva. Trestní právo hmotné. Obecná část. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, s. 283

charakteru. K tomuto shluknutí musí dojít, na rozdíl od spolčení, bezprostředně před spácháním trestné činnosti.

Jako další způsoby přípravy jsou uváděny druhy účastenství, což jsou organizování, návod a pomoc.

Organizování trestného činu znamená jeho naplánování neboli zosnování a řízení. Zahrnuje v sobě i dvě následující formy- návod a pomoc. Stejně jako všechny předchozí formy musí vést k individuálně určenému trestnému činu. Naplánováním nebo zosnováním trestného činu účastník předem určí postup a způsob spáchání činu, rozdělení úkolů jednotlivým osobám. Na druhé straně řízení už znamená dávání konkrétních pokynů během páchaní trestného činu. Organizátor tím reaguje na již vzniklou situaci.

Organizování se posuzuje jako přitěžující okolnost podle §42 písm. o) trestního zákoníku.

Návod je lehčí formou přípravy v porovnání s organizováním. Avšak organizátor i návodce, stejně jako pomocník, kterým se budu zabývat dále, jsou odpovědni za celý trestný čin, ke kterému přispěli. Návod míří ke konkrétní osobě pachatele a zároveň i ke konkrétnímu trestnému činu. Můžeme rozlišovat návod dobrovolný a s určitým donucením. Jeho cílem je vzbudit v osobě rozhodnutí spáchat trestný čin. Návodce musí působit na osobu, která je trestně odpovědná, jinak by se jednalo o nepřímé pachatelství. „*Formy návodu trestní zákon blíže nevynezuje. Návod může být ústní i písemný, může to být rozkaz, rada, poučení, pochvala či sázka.*“¹⁸ Mezi návodem a spácháním trestného činu musí být příčinná souvislost. Pachatel tedy spáchá trestný čin na základě návrhu. Nebýt jeho, trestný čin by nespáchal. Jde- li však o exces pachatele, tedy spáchání jiného činu, než ke kterému byl naváděn, odpovídá návodce pouze za čin, ke kterému naváděl, a pachatel odpovídá za čin skutečně spáchaný.

Pomocí se rozumí poskytnutí pomoci, jak fyzické, tak psychické, druhé osobě při spáchání určitého trestného činu. Osoba musí být již pevně rozhodnutá čin spáchat, jinak by se jednalo o návod. „*Pomoc lze spáchat jak konáním, tak opomenutím takového konání, k němuž byl pomocník podle okolností a svých poměrů povinen (§112). Musí jít tedy o zvláštní povinnost konat. Pokud tuto*

¹⁸ Novotný, O., Vanduchová, M., Šámal, P. a kol.: Trestní právo hmotné. Obecná část. 6. vydání, Praha: Wolters Kluwer ČR, a. s., 2010, s. 320

*povinnost nesplní v úmyslu pachatele podpořit, jde o pomoc (např. hlídač opustí své stanoviště v úmyslu umožnit zloději krást).*¹⁹ Pomoc může být pachateli poskytnuta před konáním trestného činu i v jeho průběhu. Pomoc je z výše uvedených druhů součinnosti nejméně závažná.

V případě pomoci (ale i u organizátorství a návodu) je třeba, aby soud individuálně hodnotil chování pachatele trestného činu a jeho pomocníka. Pokud se vyskytuje v jednání pachatele nějaká okolnost podmiňující použití vyšší trestní sazby, nemusí se vždy u účastníka vyskytovat stejné okolnosti. Proto se musí hodnotit každý pachatel a spolupachatel zvlášť. Je třeba řádně zjistit, co je ještě úmyslem pomocníka, a co už je excesem nebo samovůlí pachatele. Proto se musí řádně vyšetřit, jako měrou ovlivnila pachatele pomoc jeho společníka. Na druhou stranu se společníkovi nemohou přičítat ani polehčující okolnosti, jejichž ustanovení naplnil sám pachatel svým jednáním.

5.2 Nezpůsobilá příprava (pokus)

Nauka rozeznává několik případů nezpůsobilosti přípravy (stejně jako pokusu). Postupně je jednotlivě přiblížím v následujícím výkladu.

Prvním druhem je **příprava (pokus) nezpůsobilými prostředky**. Jako příklad bych uvedla obstarávání atrapy, místo skutečné zbraně určené ke spáchání zvlášť závažného zločinu vraždy, příprava (pokus) vraždy čarodějnickým rituálem či obstarávání neškodného léku v domnění, že se jedná o jed.

Dalším případem nezpůsobilé přípravy či pokusu je **příprava (pokus) na nezpůsobilém předmětu útoku**. Jde například o přípravu (pokus) vraždy na osobě, která již nežije či pachatel se mylně domnívá, že osoba, se kterou chce mít pohlavní styk je mladší patnácti let atd.

Posledním případem je **příprava či pokus nezpůsobilého subjektu (pachatele)**. Příkladem bych uvedla situaci, kdy se pachatel mylně domnívá, že trpí vážnou nakažlivou pohlavní chorobou a připravuje se na to, že jejím šířením způsobí jiné osobě smrt.

Dříve se nezpůsobilost rozlišovala na absolutní a relativní. Při **absolutní nezpůsobilosti předmětu útoku** nemůže pachatel nikdy na daném předmětu

¹⁹ Novotný, O., Vanduchová, M., Šámal, P. a kol.: Trestní právo hmotné. Obecná část. 6. vydání, Praha: Wolters Kluwer ČR, a. s., 2010, s. 323

způsobit zamýšlený následek (př. příprava vraždy osoby, která již nežije). **S relativní nezpůsobilostí předmětu** je to jiné. V tomto případě pachatel nedosáhne zamýšleného výsledku na daném předmětu pouze v určitém okamžiku nebo za určitých okolností (př. pachatel se připravuje na vraždu osoby, která se na daném místě momentálně nevyskytuje a pachatel tyto okolnosti nezná). **Absolutní nezpůsobilost prostředku** je nemožnost pachatele daným prostředkem způsobit zamýšlené následky za žádných okolností (př. již uváděný pokus vraždy zaříkávacím rituálem). **Relativní nezpůsobilost prostředku** znamená, že v daném okamžiku na daném místě není prostředek schopen vyvolat zamýšlené následky (př. příprava nebo pokus vraždy zbraní ze vzdálenosti větší, než je její dostřel).

Dnešní trestněprávní nauka již absolutní a relativní nezpůsobilost nerozeznává. Jediným hlediskem k jejímu hodnocení je stupeň nebezpečnosti, který určují výše uváděná omezení trestnosti přípravy. A u pokusu se stupeň nebezpečnosti zkoumá případ od případu. „*Tedy ne každý pokus bude trestný, ale pouze takový, který v konkrétním případě bude dosahovat stupně nebezpečnosti pro společnost požadovaného pro trestný čin.*“²⁰

Při trestnosti nezpůsobilé přípravy a pokusu se přihlíží k tomu, jak moc nezpůsobilý byl. Podle toho může soud na případ aplikovat § 46 odst. 2 trestního zákoníku, který praví: „*Soud může upustit od potrestání také tehdy, jestliže pachatel přípravy a pokusu trestného činu nerozpoznal, že příprava nebo pokus vzhledem k povaze nebo druhu předmětu útoku, na němž měl být trestný čin spáchán, anebo vzhledem k povaze nebo druhu prostředku, jímž měl být čin spáchán, nemohl vést k dokonání*“.

Příprava trestného činu je tedy při splnění stanovených podmínek trestná podle sazby za trestný čin stanovené ve zvláštní části trestního zákoníku. Soud však podle závažnosti přípravy k trestnému činu, ke kterému směřuje, může snížit trestní sazbu nebo od potrestání zcela ustoupit. Podmínky, při jejichž splnění trestnost úplně zanikne, uvedu níže společně s pokusem.

²⁰ Jelínek, J. a kol.: Trestní právo hmotné. Obecná část. Zvláštní část. 3. přepracované a aktualizované vydání, Praha: Linde Praha, a. s., 2008, s. 280

5.2.1 Omyl v trestním právu

S problematikou nezpůsobilé přípravy a pokusu, dle mého názoru, úzce souvisí výklad o omylech v trestním právu. Proto bych na tomto místě chtěla uvést alespoň jejich stručný nástin.

Rozlišujeme několik druhů omylů. Hlavní rozdělení je na **omyly skutkové**, tedy o faktech, které jsou důležité pro naplnění skutkové podstaty trestného činu, a **omyly právní**, tedy omyly spočívající v neznalosti platného práva na našem území, tedy ještě jinak, omyl v tom, zda dané jednání je trestným činem či nikoliv.

„Omylem v trestním právu rozumíme nesoulad pachatelova vědění (vnímání, představ) se skutečností, ať již proto, že si pachatel nějakou skutečnost vůbec neuvědomil, nebo proto, že o ní měl představu nesprávnou.“²¹ Omylem je tedy rozpor mezi objektivní realitou a subjektivním vnímáním pachatele. Podle povahy tohoto vnímání se obecně omyly dělí na **pozitivní** (pachatel mylně předpokládá nějaké skutečnosti, které nejsou) a **negativní** (pachatel neví, že se něčeho objektivně dopouští).

5.2.1.1 Skutkový omyl

Pachatel špatně posuzuje situaci, ve které se právě nachází, a skutek, který je znakem skutkové podstaty trestného činu. Pachatel vlastně neví, že svým jednáním naplňuje znaky skutkové podstaty trestného činu (negativní skutkový omyl). Příkladem je situace, kdy pachatel platí penězi, o kterých neví, že jsou padělané. Nebo se naopak pachatel mylně domnívá, že svým jednáním naplňuje znaky skutkové podstaty (pozitivní skutkový omyl). Příkladem tohoto je jednání pachatele, který se domnívá, že páchá trestný čin pohlavního zneužití na dívce mladší patnácti let, ovšem ona je již starší.

Skutkový omyl pozitivní zakládá pachatelovu odpovědnost na úmyslu spáchat trestný čin. Je trestný za přípravu nebo pokus trestného činu. V případě výše uvedeném se jedná o nezpůsobilý pokus, který nebylo možno za daných okolností dokonat.

Skutkový omyl negativní vylučuje úmyslné jednání pachatele i jeho vědomou nedbalost. Příkladem je situace, kdy pachatel neví, že dívce, se kterou

²¹ Novotný, O., Vanduchová, M., Šámal, P. a kol.: Trestní právo hmotné. Obecná část. 6. vydání, Praha: Wolters Kluwer ČR, a. s., 2010, s. 234

měl sex, je méně než patnáct. V tomto případě by nebyl trestně odpovědný, protože trestný čin pohlavního zneužití nelze spáchat z nedbalosti. **Pravidlem totiž je, že trestný čin vyžaduje spáchání ve formě úmyslu, postačí-li nedbalost, musí to být ve zvláštní části trestního zákoníku u trestného činu výslovně uvedeno.**

Nauka hovoří ještě o zvláštních případech skutkového omylu. Patří mezi ně omyl v předmětu útoku, omyl v kauzálním průběhu (aberrace) a zvláštní případ omylu v kauzálním průběhu (tzv. dolus generalis)

5.2.1.2 Právní omyl

V případě právního omylu má pachatel zkreslenou představu nikoli o skutečnosti, jako tomu je u skutkového omylu, nýbrž o právu. „*Právní omyl spočívá v neznalosti nebo mylném výkladu norem práva trestního nebo norem mimotrestních.*“²²

Negativní právní omyl vylučuje zavinění pachatele v případě, že se ho nemohl vyvarovat, což je vlastně řečeno v § 19 trestního zákoníku. Vyvarovat se pachatel mohl, měl-li povinnost plynoucí pro něho ze zákona, právního předpisu, úředního rozhodnutí, ze smlouvy nebo jeho zaměstnání, seznámit se s daným právním předpisem, nebo mohl-li jeho protiprávnost rozpoznat bez zřejmých obtíží. Podle tohoto ustanovení rozlišuje trestní zákoník právní omyl:

- a) *omluvitelný* - pachatel se nemohl vyvarovat, proto je vyloučeno jeho zavinění
- b) *neomluvitelný* - pachatel se vyvarovat mohl, a proto je trestně odpovědný

Pozitivní skutkový omyl nastává v případě, kdy si pachatel myslí, že jedná protiprávně, ale jeho čin protiprávní není. Pachatel tedy nenaplnuje znaky skutkové podstaty žádného trestného činu, jedná se tedy o domnělý neboli **putativní delikt**. Pozitivní skutkový omyl nezakládá žádnou trestní odpovědnost pachatele.

²² Novotný, O., Vanduchová, M., Šámal, P. a kol.: Trestní právo hmotné. Obecná část. 6. vydání, Praha: Wolters Kluwer ČR, a. s., 2010, s. 247

6 Pokus trestného činu

Pokus trestného činu je podle § 21 trestního zákoníku **jednání, které bezprostředně směřuje k dokonání trestného činu a jehož se pachatel dopustil v úmyslu trestný čin spáchat, a nedošlo k dokonání trestného činu.**

Trestnost pokusu není nijak zákonem ani praxí omezena, jako je tomu u přípravy. Můžeme tedy mluvit o **obecné trestnosti pokusu** trestného činu. To znamená, že je trestný u každého trestného činu bez rozdílu a výjimek. Významné je totiž hledisko generální a individuální prevence působící na pachatele.

Mezi znaky pokusu řadíme nebezpečnost činu pro společnost a úmyslné jednání pachatele, které se vyznačuje nedostatkem dokonání.

Významným pojmovým znakem pro pokus, odlišující ho také nejvýznamněji od přípravy, je jeho bezprostřednost. Pokus je stadium, které směřuje nejbližší k dokonání trestného činu. Pachatel vlastně svým jednáním bezprostředně směřuje k dokonání trestného činu.

Bezprostřednost se projevuje v několika formách. Jako první bych uvedla **odstraňování překážek v závěrečné části**. Mluvím zde o posledních překážkách, jako je třeba probourání zdi do prodejny, kterou chce pachatel vyloupit. Kdyby šlo o předběžné odstraňování překážek, jednalo by se ještě o přípravu k trestnému činu a chyběl by tam právě ten prvek bezprostřednosti.

Dalším možným způsobem pokusu je již probíhající **působení na předmět útoku**. Tohoto přímého působení na předmět rozlišujeme dva druhy, pokusem je: „(...) *jednak takové jednání, kterým již pachatel počal naplňovat skutkovou podstatu trestného činu (například počal svou oběť škrtit - tzv. jednání deliktní), a jednak to jednání, které s jednáním, jež je znakem skutkové podstaty daného trestného činu, již přímo souvisí a má tak bezprostřední význam pro dokonání trestného činu (pachatel například rozbíjí dveře komory, za nimiž se ukrývá jeho oběť - tzv. jednání prováděcí)*“²³.

²³ Kučera, P.: Nový trestní zákon a pokus trestného činu, Trestní právo, č. 11, 2009, str. 11- 28, s. 17

Třetím znakem pokusu je použití takových **prostředků sloužících ke konečnému uskutečnění záměru** (př. použití páčidla pro otevření dveří, vystřelení ze zbraně na vytipovanou oběť atd.).

A jako poslední znak bývá uváděna **blízká časová a místní souvislost pokusu** s plánovaným trestným činem. To znamená, že pachatel se již dopravil do místa, které se má stát místem činu, a plánuje vykonat trestný čin každou chvílí.

Pachatel musí při páchání trestného činu jednat s úmyslem tento čin spáchat a dokonat. Pokus totiž, stejně jako příprava, vyžaduje zavinění ve formě úmyslu pachatele. Pro trestnost pokusu musí úmysl pachatele směřovat k dokonání trestného činu. Není rozdíl, jestli jde o úmysl přímý nebo eventuální. Při eventuálním úmyslu je postoj pachatele k následku lhostejný. Pachatel ví, že může nastat škodlivý následek, a je mu jedno, zda nastane nebo ne. Přijímá obě možnosti.

Poslední podmínkou pro to, aby šlo o pokus trestného činu, je nedostatek dokonání. Pachatel svým činem ještě nezpůsobil škodlivý následek, který je předpokládán ve skutkové podstatě trestného činu.

Pokud skutková podstata trestného činu obsahuje více alternativ, jak trestný čin lze spáchat, stačí pro jeho spáchání naplnění pouze jedné možnosti. Jde např. o trestný čin pohlavního zneužití podle §187 („Kdo vykoná soulož s dítětem mladším patnácti let nebo kdo je jiným způsobem pohlavně zneužije...“). Naplní-li však pachatel jednu alternativu ve stadiu pokusu a druhou alternativou trestný čin dokoná, podřadí se pokus pod dokonaný trestný čin a jako pokus se dále neposuzuje (3 Tdo 611/2010).

Za pokus se ukládá trest, který na daný trestný čin stanoví trestní zákoník ve zvláštní části. Zpravidla se ukládá při dolní hranici. Přihlíží se k tomu, jakým způsobem byl čin páchán a jak daleko měl k dokonání. Jen pro zajímavost bych ráda uvedla, že může nastat situace, kdy u jednoho pachatele bude pokus trestného činu potrestán přísněji než totožný čin ve stadiu dokonání trestného činu. Nastane to v případě, kdy pachatel je recidivista a pokus spáchá až poté, co byl za stejný trestný čin již odsouzen a vykonal trest.

6.1 Objektivní a subjektivní teorie²⁴

Objektivní teorie vychází ze zásady odpovědnosti pachatele za následek. Zde do popředí vystupuje myšlenka trestu jako odplaty za provedený čin. V dnešní nauce není trestného činu bez zavinění, proto lze předchozí myšlenku upravit, že se jedná o zásadu odpovědnosti pachatele za zaviněný následek.

Subjektivní teorie naproti té objektivní vychází z odpovědnosti za vinu. „*Pro subjektivní teorie je charakteristické to, že zdůrazňují význam vnitřní stránky trestného činu, jakož i nebezpečnost pachatele pro trestním právem chráněné vztahy a hodnoty. (...) Trestní odpovědnost za pokus zde nastupuje, jakmile se pachatelův úmysl spáchat trestný čin projevil vnějším jednáním, ze kterého lze usuzovat na jeho vážnost a opravdovost.*“²⁵ Co se týče trestnosti, je jako důvod uváděna vůle pachatele, ke spáchání trestného činu. Podle intenzity pachatelovy zlé vůle se pak určuje míra trestnosti.

Obě teorie se rozdělují do dvou základních skupin. První teoretici zastávají ten názor, že k nahrazení chybějících objektivních prvků stačí pachatelova představa o těchto prvcích, druhou skupinu tvoří ti, kteří vyžadují pachatelův vážný úmysl spáchat trestný čin.

Subjektivní a objektivní teorie představují protiklady v mnohých tématech. Jako první bych se věnovala odlišení přípravy od pokusu pomocí subjektivní a objektivní teorie. Podle objektivní teorie je třeba, aby pokus trestného činu již dosahoval jisté úrovně nebezpečí pro právem chráněný zájem neboli objekt. Objektivní teorie lze dále rozlišovat na teorii formálně objektivní (pachatel již začal s prováděním úkonů směřujících k spáchání trestného činu) a na teorii materiálně objektivní (jak už název napovídá, jde o objektivní nebezpečnost). Subjektivní teorie vyžaduje od pachatele již úmysl a jednak naplněnou část objektivní teorie. „*Zastánci obou směrů vyžadují existenci zločinného úmyslu a jeho zhmotnění.*“²⁶

²⁴ Kučera, P.: Objektivní teorie, subjektivní teorie a pokus trestného činu- 1. část, Trestněprávní revue, č. 1, 2009, s. 1-9

²⁵ Kučera, P.: Objektivní teorie, subjektivní teorie a pokus trestného činu- 1. část, Trestněprávní revue, č. 1, 2009, s. 3

²⁶ Kučera, P.: Objektivní teorie, subjektivní teorie a pokus trestného činu- 1. část, Trestněprávní revue, č. 1, 2009, s. 5

Subjektivní teorie se mohou dále dělit do dvou skupin. První postačí, aby pokusem byl ten trestný čin, při němž došlo k objektivizaci pachatelovy zlé vůle. Chybějící prvky poté nahradí pachatelova představa. Druhá skupina je postavena na pachatelově vážném a pevném úmyslu trestný čin spáchat.

Prakticky se nesetkáme s čistě objektivní a subjektivní teorií, ale spíše se vyskytují jejich různé kombinace či jejich smíšené variace. Také názory a nahlížení na obě teorie se často různí. Jejich rozdíl lze v zásadě spatřovat v tom, ve které části skutkové podstaty trestného činu spatřují základ trestní odpovědnosti. Jediný prvek, který obě teorie ovšem spojuje, je pojem nebezpečnosti pokusného jednání.

Střety obou teorií se promítají i do dalších témat, jako je trestání pokusu a zánik trestnosti pokusného jednání. Tím se ale budu zabývat v následujícím výkladu v příslušných kapitolách.

Obě teorie významně přispěly k formování úpravy přípravy a pokusu trestného činu tak, jak ji známe dnes.

6.2 Druhy pokusu

Jako první bych uvedla pokus **kvalifikovaný**. Jde o druh pokusu, kdy pachatel, který se snaží o dokonání závažnějšího trestného činu, dokoná trestný čin jiný, zpravidla méně závažný. Typickým učebnicovým případem je, kdy se pachatel snaží dokonat zvláště závažný zločin vraždy, to se mu však nepodaří, ale vedle toho dokoná trestný čin těžkého ublížení na zdraví. Pachateli je v tomto případě uložen trest podle trestní sazby za pokus vraždy, protože trest za trestný čin těžkého ublížení na zdraví se pohybuje v nižších hranicích, a proto se pod pokus vraždy subsumuje. Nebo může dojít k situaci, kdy pachatel chce ze zbraně vystřelit na člověka a poté si to rozmyslí a dobrovolně ustoupí. Jeho trestnost za pokus vraždy zanikla, ale stále je odpovědný za trestný čin nedovoleného ozbrojování a za ten je mu poté uložen trest.

Dalším druhem je **pokus ukončený**. Tím je případ, kdy pachatel vykonal vše, co považoval za nutné a potřebné, k předpokládanému následku však přesto nedošlo. Samotná skutečnost, že k dokonání nedošlo, ale nezbavuje pachatele odpovědnosti za pokus trestného činu. V tomto případě nejde o dobrovolné

upuštění a k dokonání činu nedošlo jen vlivem jiných skutečností nezávislých na pachatelově vůli.

O **neukončený pokus** jde tehdy, když pachatel ještě neučinil vše, co pokládá za nutné k dokonání trestného činu. Zde je jednodušší, aby pachatel upustil od dalšího jednání, a tím zanikla jeho trestní odpovědnost, jelikož ještě nedošlo k bezprostřednímu ohrožení právem chráněného zájmu.

Právní nauka ještě někdy poukazuje na **pokus nezdařený**. „*Jde o případy, kdy další jednání směřující k spáchání úmyslného trestného činu je fyzicky nemožné (např. čin měl být proveden prostředkem, který selhal nebo provedení činu ztratilo smysl aj.). Nezdár se posuzuje podle představy pachatele. Pokus se může ukázat jako nezdařený jak ve fázi ukončeného pokusu (střela minula cíl), tak ve fázi neukončeného (nepodařilo se za pomoci použitých technických prostředků překonat překážku).*“²⁷

A jako poslednímu se chci věnovat **pokusů nezpůsobitelných**. Jeho výklad jsem uváděla již v příslušné kapitole u přípravy k trestnému činu. Přesto bych se k němu ještě na tomto místě chtěla několika větami vrátit. Pavel Kučera²⁸ se ve svém článku v časopise *Trestní právo* poměrně intenzivně věnuje otázce trestnosti nezpůsobitelného pokusu. Problém podle něho nastává v tom, že trestní zákoník z roku 2009 vypouští materiální stránku trestného činu, což je vlastně nebezpečnost činu pro společnost. Právě ale nebezpečnost činu a jeho škodlivost je důvodem, proč je i nezpůsobitelný pokus trestný. „*Lze tedy říci, že nový trestní zákon, pokud vypouští společenskou nebezpečnost jako pojmový znak pokusu, nepřebírá současnou úpravu otázky trestnosti pokusu, nýbrž toliko úpravu institutu otázky rozlišení pokusu od přípravy („bezprostředně“).* Z toho plyne, že s novým trestním zákonem přichází i nová koncepce pokusu jako takového. Zákon ani důvodová zpráva k němu však již neříkají, jakéže pojetí otázku trestnosti pokusu po 1. lednu 2010 vlastně ovládne.“²⁹ Gramatický výklad ustanovení §21 věnujícího se pokusu však spíše trestnost nezpůsobitelného pokusu vylučuje. Hovoří totiž o tom, že pokus směřuje k dokonání trestného činu, nezpůsobitelný pokus však k dokonání trestného činu mnohdy nesměruje vůbec.

²⁷ Novotný, F. a kol.: *Trestní zákoník 2010*, Praha: Eurounion Praha, s. r. o., 2010, s. 77

²⁸ Kučera, P.: *Nový trestní zákon a pokus trestného činu*, *Trestní právo*, č. 11, 2009, s. 13- 28

²⁹ Kučera, P.: *Nový trestní zákon a pokus trestného činu*, *Trestní právo*, č. 11, 2009, s. 14

Tuto otázku tak řeší pouze teorie a praxe, která se přiklání k trestnosti nezpůsobilého pokusu z důvodu individuální a generální prevence.

Zvláštní postavení v oblasti nezpůsobilého pokusu má pokus nezpůsobilého subjektu. Teorie se při nahlížení na tento typ nezpůsobilosti rozděluje do dvou táborů. První považuje pokus nezpůsobilého subjektu jako jakousi podskupinu pokusu nezpůsobilým prostředkem, druhá strana se přiklání k názoru, že jde o samostatnou kategorii nezpůsobilých pokusů. Zákon v některých případech trestných činů stanovuje různé speciální požadavky na pachatele. Jedná se buď o nějakou zvláštní vlastnost nebo zvláštní postavení pachatele. Podle toho rozlišujeme subjekty na speciální a konkrétní. Toto dělení jsem uváděla již na začátku této práce v obecné části. Konkrétním subjektem je takový pachatel, který má nějakou zvláštní vlastnost, speciálním subjekt má pak mezi ostatními nějaké zvláštní postavení (např. voják, veřejný činitel...). Trestný čin, jehož skutková podstata vyžaduje po pachateli některé z výše uvedených zpříšňujících opatření, může spáchat pouze osoba, která splňuje tyto požadavky. Tato věta se opírá o ustanovení § 114 odst. 1 trestního zákoníku. Z uvedeného tedy vyplývá, že spáchá-li trestný čin jiná osoba (bez požadované vlastnosti nebo postavení), není za trestný čin trestně odpovědná. Proto nemůže být trestný ani pokus takového trestného činu. Z toho lze vyvodit závěr, že pokus takto nezpůsobilým subjektem nemůže být trestný, protože pachatel nenaplnil všechny znaky skutkové podstaty a ani s jejich plněním nezačal.

Druhá část nauky se však kloní k názoru, že i trestný čin spáchaný nezpůsobilým subjektem, dokonáný ve stadiu pokusu, je trestný a zakládá pachatelovu trestní odpovědnost. *„Obvykle se uvádí, že v základu pokusu nezpůsobilého subjektu stojí pachatelův omyl. V zásadě půjde o pozitivní skutkový omyl pachatelův, nicméně v některých případech tohoto nezpůsobilého pokusu bude možno hovořit též o pozitivním právním omylu ohledně normativního znaku skutkové podstaty (...).“*³⁰ Budeme-li tedy na pokus nezpůsobilého subjektu nahlížet podle pravidel o skutkovém omylu, pak by trestný být měl.

³⁰ Kučera, P.: Nezpůsobilý pokus a pokus nezpůsobilého subjektu, Trestněprávní revue, č. 5, 2008, s. 146

Podle mého názoru by se trestnost tohoto pokusu měla odvíjet od jeho společenské škodlivosti a nebezpečnosti a měla by se posuzovat případ od případu.

7 Zásady společné pro přípravu i pokus

7.1 Okolnosti vylučující přípravu a pokus

Známe i situace a případy, kdy se nemůže jednat o přípravu a pokus, ačkoli by to na první pohled tak vypadalo.

Jde například o **předčasně dokonané trestné činy**. To jsou takové trestné činy, jejichž skutková podstata považuje za dokonání již přípravu nebo pokus trestného činu. „*Předčasně dokonané trestné činy jsou právní fikcí spočívající v tom, že čin, který je materiálně (fakticky) přípravou nebo pokusem, zákon právně kriminalizuje jako delikt dokonaný. Předčasně dokonané trestné činy mají speciální povahu, a tedy mají přednost před obecnými ustanoveními o přípravě či pokusu.*“³¹ Spolčení a srocní, jež jsou druhy přípravy, jsou samy o sobě trestné podle § 352 odst. 3 písm. a). Patří do trestných činů narušujících soužití lidí (hlava X, trestné činy proti pořádku ve věcech veřejných) a je za ně stanovena sazba trestu odnětí svobody na šest měsíců až tři léta. Typickým případem, kdy je pokus uveden jako dokonáný trestný čin, je § 205 odst. 1 písm. c) trestního zákoníku, jehož doslovné znění je: „*Kdo si přisvojí cizí věc tím, že se jí zmocní, a bezprostředně po činu se pokusí uchovat si věc násilím nebo pohrůzkou bezprostředního násilí, bude potrestán (...)*“. Úprava předčasně dokonáných trestných činů je úpravou *lex specialis* ve vztahu k obecné úpravě o přípravě k trestnému činu a pokusu trestného činu, která je *lex generalis*. Proto se použije přednostně, lze tedy říci, že se jedná spíše o dokonané trestné činy než o přípravu a pokus.

Dalším případem trestného činu, u kterého jsou vývojová stadia trestného činu jako příprava a pokus vyloučené, je například trestný čin pletich při zadávání veřejné zakázky a při veřejné soutěži. Pojem pletich je možné vysvětlit a definovat tak široce, že v sobě jistě zahrnuje i přípravu a pokus tohoto trestného činu, a proto je v každém stadiu již dokonáným trestným činem.

Z výše uvedeného obecného výkladu o přípravě a pokusu již vyplývá, že k přípravě a pokusu nemůže dojít ani u trestných činů, které spočívají

³¹ Jelínek, J. a kol.: Trestní právo hmotné. Obecná část. Zvláštní část. 2. aktualizované vydání, Praha: Linde, a. s., 2006, s. 266

v **nedbalosti** pachatele. Již jsem uváděla zásadu, která praví, že trestný čin musí být spáchán s úmyslem pachatele. Kde postačí nedbalost, je nezbytně nutné, aby tuto skutečnost zákon ve skutkové podstatě trestného činu výslovně uvedl.

Dalším případem jsou trestné činy, které spočívají v **úmyslném opomenutí** pachatele vykonat určitou povinnost. Klasickým příkladem těchto činů je neposkytnutí první pomoci. Pachatel buď skutkovou podstatu naplní, nebo ne, ale není možné ji naplnit zčásti nebo připravovat. „*Výjimečně bude pokus možný, jestliže je pachatel předem uveden do stavu, v němž nemůže povinnost splnit (např. osoba povinná odvodem nastoupila cestu do vzdálené země- § 370) nebo jde-li o nezpůsobilou přípravu či pokus (např. neposkytnutí potřebné pomoci osobě, o které se pachatel domnívá, že je v nebezpečí smrti, ve skutečnosti je osoba již mrtvá nebo pomoc vůbec nepotřebuje- § 21 odst. 1, § 150 odst. 1)(...)*“³²

Posledním druhem trestných činů, u kterých je pokus a příprava pouze výjimečná, jsou **trestné činy verbální**.

7.2 Trestání přípravy a pokusu

Jak jsem již uváděla u příslušných kapitol jednotlivých vývojových stadií trestného činu, trestají se podle trestní sazby jako za dokonaný trestný čin. Trestnost obou (přípravy i pokusu) je dána přímo ze zákona. Pokus je obecně trestný. To znamená, že je trestný vždy a u každého trestného činu. Příprava k trestnému činu, jako vzdálenější vývojové stadium, je trestná za splnění dvou podmínek. Jde o zvlášť závažné zločiny a jejich trestnost musí být výslovně uvedena ve zvláštní části trestního zákoníku.

V této kapitole bych se však chtěla podrobněji věnovat náhledu subjektivistů a objektivistů na trestání přípravy a pokusu a hlavní důvody, o které se opírají jejich teorie. Jejich názory se totiž významně liší a jejich vysvětlení se vztahují převážně na pokus trestného činu.

„*V problému trestání pokusu vyniká protiklad subjektivismu a objektivismu v těchto dvou otázkách: a) zda se má trestati pokus **všech** trestných jednání, či jen **některých**; b) Zda pokus se má trestati **stejně** jako dokonaný trestný čin či*

³² Novotný, O., Vanduchová, M., Šámal, P. a kol.: Trestní právo hmotné. Obecná část. 6. vydání, Praha: Wolters Kluwer ČR, a. s., 2010, s. 299

*mírněji.*³³ Dané otázky se řeší podle toho, co považují příslušníci určité skupiny za nejpodstatnější. Podle subjektivistů je důležitým jevem nebezpečnost pachatele pro společnost, objektivisté pak kladou důraz na nebezpečnost jednání pachatele.

Podle výše uvedených kritérií lze poměrně snadno odpovědět na otázku uvedenou pod písmenem a. Má se trestat pokus všech trestných činů nebo se má hledět na jejich závažnost? Odpověď subjektivistů zní, že má být trestán pokus každého trestného činu. Problémem je totiž rozhodnutí pachatele daný čin spáchat a vůbec nehraje roli, že k dokonání činu nedošlo. Na druhé straně však stojí pojetí objektivistické. Ti zastávají názor, že by se měly trestné činy rozlišovat podle nebezpečnosti jednání. Trestání by prováděli podle určitých zpříšňujících znaků, jako je třeba dělení trestných činů na zločiny a přečiny, kdy pokus přečinu by byl beztrestný, nebo vyžadují uvedení trestnosti u příslušného trestného činu a konečně třeba obě podmínky spojit kumulativně dohromady, jako je tomu v našem pozitivním právu u přípravy trestného činu. V našem právním řádu je tedy trestný pokus každého trestného činu bez ohledu na jeho závažnost, takže by se dalo říci, že je upřednostněn pohled subjektivistický.

Odpovědí na druhou položenou otázku již částečně zasáhnu do tématu, které jsem si připravila do následující subkapitoly, tedy do otázky ukládání trestu za přípravu a pokus. Vzhledem k tomu, že nechci dělit obě části předchozí citace, tak si dovolím maličko předběhnout a nastínit objektivistické a subjektivistické pojetí ukládání trestu již v této kapitole.

Jak tedy bude znít odpověď na otázku, zda má být pokus každého trestného činu trestán stejně jako dokonáný trestný čin nebo se má přihlídnout k jeho nedokonání? Již asi nemusím nějak zvlášť zdůrazňovat názor subjektivistů. Podle toho, že vycházejí z nebezpečnosti pachatele, nevidí důvod pro mírnější trestnost pokusu. Proč by také měl být pachatel pokusu jakkoliv „zvýhodňován“ jen za to, že se mu nepodařilo čin dokonat, ačkoli nevyvinul žádnou snahu o svou nápravu? Jeho úmysl se přeci vůbec neliší od pachatele toho samého činu ve stadiu dokonání, který už neměl „takové štěstí“ (nebo smůlu?) a žádné překážky mu nevyvstaly. Dle subjektivistů si tedy pachatel pokusu nezaslouží žádné úlevy ve formě výhodnějšího trestu.

³³ *Eysselt, E.*: Pokus o trestný čin, Praha, Linhart, 1947 s. 152, cit. dle *Kučera, P.*: Objektivní teorie, subjektivní teorie a pokus trestného činu- 2. část, *Trestněprávní revue*, č. 1, 2009, s. 39

Objektivistické pojetí je příznivější pro pachatele pokusu, jelikož klade důraz na nebezpečí jednání, které se navenek buď nijak neprojevílo nebo jen v menší míře, žádá pro pachatele pokusu trest kratšího trvání.

Podle obou těchto teorií mohou nastat **následující situace**:

- a) „*Pokus se trestá **stejně** jako dokonáný trestný čin. Tak je tomu např. v našem trestním zákoně (...)*
- b) *pokus se **zásadně** trestá jako dokonáný trestný čin, nicméně okolnost, že zůstalo pouze při pokusu je určitým způsobem v zákoně **zohledněna** (...)*
- c) *pokus se **zásadně** trestá stejně jako dokonáný trestný čin, zákon nicméně stanoví **fakultativní** možnost jeho zmírnění (...)*
- d) *trest za pokus je ve srovnání s trestem za čin dokonáný třeba **obligatorně zmírnit** (...)*
- e) *pokus se **zásadně** trestá mírněji než delikt dokonáný, vzhledem k okolnostem případu lze však uložit **stejný** trest jako za čin dokonáný (...).*“³⁴

7.3 Ukládání trestu za pokus a přípravu

Stanovení trestní sazby za pokus a přípravu jsem již uváděla u jednotlivých stadií. Ukládá se podle trestní sazby stanovené za dokonáný trestný čin. Roli zde hrají obecná ustanovení o ukládání trestů. Soud při stanovení trestu přihlíží, jak se dané stadium přiblížilo dokonání trestného činu a z jakých důvodů a okolností k dokonání nedošlo. „*Jinak je třeba při stanovení druhu trestu a jeho výměry vycházet z obecných zásad §37 a násl. (...).*“³⁵ Jde například zásadu o ukládání trestů na základě zákona, zásadu přiměřenosti trestních sankcí atd. Zvláště bych uvedla § 39 odst. 2, podle kterého: „*Povaha a závažnost trestného činu jsou určovány zejména významem chráněného zájmu, který byl činem dotčen, způsobem provedení činu a jeho následky, okolnosti, za kterých byl čin spáchán, osobou pachatele, mírou jeho zavinění a jeho pohnutkou, záměrem nebo cílem*“.

³⁴ Kučera, P.: Objektivistická teorie, subjektivistická teorie a pokus trestného činu- 2. část, Trestněprávní revue, č. 1, 2009, s. 40

³⁵ Novotný, O., Vanduchová, M., Šámal, P. a kol.: Trestní právo hmotné. Obecná část. 6. vydání, Praha: Wolters Kluwer ČR, a. s., 2010, s. 305

Důležité je, kolik osob se na spáchání pokusu nebo přípravy podílelo, jaké prostředky byly nebo měly být použity.

Soud má také k dispozici možnost od potrestání zcela upustit podle § 46 odst. 2. Lze to v případě, kdy pachatel pokusu nebo přípravy nerozpoznal, že jeho snaha nemůže vést k dokonání. Jde o případ, kdy příprava a pokus jsou nezpůsobilé.

V kompetenci soudu je také možnost snížit trest pod dolní hranici trestní sazby podle §58 odst. 5. Ten říká, že: *„Soud může snížit trest odnětí svobody pod dolní hranici trestní sazby též tehdy, jestliže odsuzuje pachatele za přípravu k trestnému činu nebo za pokus trestného činu a má vzhledem k povaze a závažnosti přípravy nebo pokusu nebo pomoci za to, že by použití trestní sazby odnětí svobody tímto zákonem stanovené bylo pro pachatele nepřiměřeně přísné a že lze dosáhnout nápravy pachatele i trestem kratšího trvání. Omezením³⁶ stanoveným v odstavci 3 přitom není vázán.“*

Polehčující okolnost souvisí se zánikem trestní odpovědnosti za pokus nebo přípravu. Jde o situaci, kdy se pachatel snaží odstranit následky svého činu, avšak již bezvýsledně. Rozhodnutí pachatele o upuštění od dalšího páchání trestného činu a odstranění následků svého činu je okolností, která má za následek zánik trestnosti takového činu. O tom však více v následující kapitole.

Abych to shrnula, ukládání trestů za přípravu a pokus je velice rozmanité téma a je zde podle mého názoru veliký prostor pro uvážení soudu. Každý případ se totiž musí posuzovat samostatně a i zákon dává soudu spoustu možností, jak daný čin uchopit a uložit za něj trest. Svou roli přitom hrají i polehčující a přitěžující okolnosti.

7.4 Zánik trestnosti přípravy a pokusu trestného činu

Trestní zákoník dává pachateli možnost, aby ustoupil od dalšího páchání trestného činu, napravil jeho následky. Za to mu slibuje beztrestnost. Je tedy pouze na pachateli, zda této možnosti využije nebo se pokusí o dokonání trestného činu, a tím se vystaví trestnímu stíhání a množství nepříjemností, které pro něho z toho plynou. Z tohoto ustanovení lze vypožorovat, že přednost v našem právním

³⁶ Omezení, které je zde zmíněno je hranice, pod kterou nelze snížit pod hranici pěti let, činí-li dolní hranice trestní sazby odnětí svobody alespoň dvanáct let atd.

řádu se dává ochraně společenských zájmů a statků před dosažením a potrestáním pachatele. Tím, že pachatel ustoupil od trestného činu, se snižuje jeho nebezpečnost pro společnost, a proto je možné ponechat jeho potrestání stranou.

Možnost zániku trestnosti přípravy a pokusu je dvojí. U obou se vyžaduje upuštění pachatele od dalšího páčání trestného činu. Zaprvé musí pachatel odstranit všechny škodlivé následky, které svým činem napáchal. Druhou možností tvoří oznámení svého činu příslušnému orgánu. K oznámení však musí dojít ještě v době, kdy je možné škodlivému následku nebo nebezpečí zamezit nebo ho zcela odstranit.

Nejvýznamnějším a nejdůležitějším požadavkem, který v souvislosti s upuštěním od dalšího páčání trestného činu vystupuje na povrch, je **dobrovolnost** pachatele. Pachatel musí od trestného činu odstoupit dobrovolně, aniž by mu v pokračování bránila jakákoli překážka. Nezáleží na tom, zda je překážka reálná, skutečná, nebo zda existuje pouze v mysli pachatele. Pachatelovo ustoupení musí vycházet pouze od něho samého, nesmí ho ovlivnit žádná vnější okolnost. Otázka dobrovolnosti je dle mého názoru nejobtížnějším dokazování v celém případě, a proto se na ni vztahuje asi nejvíce judikatury.

Problém nastává v případě kvalifikovaného pokusu, protože pachatel již naplnil skutkovou podstatu jiného, zpravidla méně závažného, trestného činu. Trestnost tedy může zaniknout u trestného činu ve stadiu pokusu, ale za dokonání trestný čin zůstává pachatel dál trestně odpovědný.

Komplikované je to i u ukončeného pokusu trestného činu. Zatímco v případě neukončeného trestného činu je to poměrně snadné. Pachatel ukončeného trestného činu již pro spáchání trestného činu učinil vše, co považoval za potřebné, a proto již není od čeho dobrovolně ustupovat. V mnoha případech ukončeného pokusu tedy již nelze dané podmínky splnit a jeho protiprávnost zvrátit. *„Možnost splnit tyto podmínky u ukončeného pokusu má pachatel jen v těch výjimečných případech, kdy mezi jeho jednáním a způsobením zamýšleného následku podle povahy použitého prostředku a podle záměru pachatele zbývá ještě určitá doba, ve které je možno následku zabránit. V takových případech nestačí pouhé zdržení se dalšího jednání jako u neukončeného pokusu, nýbrž je třeba dobrovolného aktivního zásahu pachatele k odvrácení nebezpečí, které vzniklo zájmu chráněnému trestním zákonem*

*z podniknutého pokusu, popř. je třeba dobrovolně učinit o pokusu oznámení v době, kdy takové nebezpečí mohlo být ještě odstraněno příslušným orgánem.*³⁷

Dobrovolné rozhodnutí pachatele je tedy, dovolím si uvést, nejdůležitější požadavek. O dobrovolnost nejde, bojí-li se pachatel prozrazení, má-li pachatel pocit, že trestný čin nemůže dokonat, nebo pachatel upustil od dokonání, protože uvěřil lsti poškozené, nebo poškozeného (viz č. 33/1965- II Sb. rozh. tr.), a o dobrovolnosti nelze mluvit ani v případě, že poškozená vysloví v průběhu s činem nesouhlas (viz usnesení Nejvyššího soud České republiky ze dne 30. 11. 2007, sp. zn. 11 Tdo 1240/ 2007).

K zániku trestní odpovědnosti za zločin vraždy, který pachatel považuje za dokončený, nestačí pouhé naplnění podmínek stanovených v § 20 odst. 3 a § 21 odst. 3, ale požaduje se i změna vnitřního vztahu pachatele k zamýšlenému následku. Požaduje se aktivní jednání pachatele a upuštění od jeho původního záměru. Nelze se zániku trestní odpovědnosti tedy domáhat v případě, že pachatel pobodá svou oběť nožem, poté si jde ven zakouřit a mezitím zavolá záchranou službu, na kterou čeká před domem. Ke smrti oběti tedy nedošlo nikoliv zásahem pachatele, ale pouze šťastnou shodou okolností. Z uvedeného lze tedy stanovit závěr, že k zániku trestní odpovědnosti se požaduje změna náhledu pachatele na čin a snaha odčinit aktivně své jednání. Nestačí pouze zavolat záchranou službu a vyčkávat, zda dojde ke smrti oběti či nikoliv. V uvedeném případě se pachatel ještě vyjadřoval před policií hanlivě o oběti se slovy, že příště ho již určitě dorazí. V tomto případě nemůže být o zániku trestní odpovědnosti pachatele ani řeč, protože pachatel i nadále zůstává pro společnost nebezpečný (8 Tdo 1607/ 2005).

Jak již vyplývá z povahy věci, u omisivních trestných činů spočívá zánik trestnosti dobou, kdy pachatel začne plnit svou povinnost, tedy začne konat.

Složitější, pro posouzení a v určité části i pro pachatele, je ustoupení od trestného činu páchaného v některé formě účastenství (tj. organizování, návod, pomoc). Způsobeno to je tím, že se na činu nepodílí pachatel sám, ale je přítomno osob více. Organizátor, návodce nebo pomocník se tedy kvůli své beztrestnosti musí pokusit přesvědčit pachatele, aby páchání činu zastavil nebo od něj ustoupil.

³⁷ *Gřivna, T.:* Trestní právo hmotné. Judikatura k obecné a zvláštní části. Praha: Wolters Kluwer ČR, a. s., 2010, s. 112

Pokud pachatel trestný čin, i přes všechny snahy účastníka, dokoná nebo se o něj alespoň pokusí, trestní odpovědnost účastníka nezaniká.

Pachatel páchající trestný čin jako spolupachatel může dosáhnout beztrestnosti ve třech případech. Nestačí pouze jeho pasivita a odstoupení od dalšího konání, ale vyžaduje se aktivní zasazení pachatele. Pouhým odstoupením pachatel totiž žádné nebezpečí neodstraní ani mu nezabrání.

Zprv jde o případ, kdy pachatel dobrovolně aktivně zasáhl a tím odvrátil dokonání trestného činu. K dokonání tedy nedošlo ani jedním z pachatelů. Avšak trestní odpovědnost zaniká pouze pachateli, který dokonání deliktu zabránil, ostatní jsou odpovědní za vývojové stadium, do něhož dospěli.

„Zadruhé trestnost pokusu spolupachatele zanikne tehdy, jestliže se dobrovolně, opravdově a vážně snažil dokonání odvrátit, dokonání však nezávisle na jeho snaze zabránil někdo jiný či něco jiného (nezpůsobilost, nezdár pokusu či ustoupení ostatních spolupachatelů).“³⁸ Podmínkou však je, že ostatní spolupachatelé o dané překážce nevěděli a dle jejich představy bylo dokonání činu stále možné.

Třetím případem zániku je situace, kdy k dokonání trestného činu sice došlo, avšak spolupachatel vyvinul veškeré úsilí, aby jeho následky odvrátil. V tomto případě však není naplněn základní záměr upuštění od potrestání přípravy a pokusu trestného činu, poněvadž nedojde k odstranění nebezpečí. *„K tomu, aby spolupachatel získal přes dokonání beztrestnost, je následně nutné naplnění dvou předpokladů: a sice spolupachatel musí jednak zcela odstranit efekt své předchozí účasti na deliktu, tedy zrušit či vyloučit účinky svého podílení se na společném jednání spolupachatelů, jež ke spáchání trestného činu směřovalo. Jednak se musí dobrovolně, opravdově a vážně snažit dokonání deliktu, na němž se podílel, odvrátit. Obě dvě podmínky musí přitom být naplněny současně (...).“³⁹*

Jak jsem již předeslala v předchozích kapitolách, nahlížení na pokus trestného činu se liší v rámci objektivního a subjektivního pojetí⁴⁰.

³⁸ Kučera, P.: Nový trestní zákon a pokus trestného činu, Trestní právo, č. 11, 2009, s. 26

³⁹ Kučera, P.: Nový trestní zákon a pokus trestného činu, Trestní právo, č. 11, 2009, s. 26

⁴⁰ dle Kučera, P.: Objektivní teorie, subjektivní teorie a pokus trestného činu- 2. část, Trestněprávní revue, č. 1, 2009, s. 36- 41

Poměrně jednoduché vysvětlení poskytují objektivisté. Nejvýznamnější podmínkou, proč by měl být pokus trestný, je jeho nebezpečnost. V případě ustoupení od dalšího páčání ta zmíněná nebezpečnost mizí a to je hlavním důvodem, proč je pachatel „odměněn“ beztrestností. Dochází však k určitému zmírnění požadavku dobrovolnosti, protože v případě objektivního pojetí se tak přísně nezkoumá pohnutka, která k ustoupení pachatele vedla, nebo která ho zapříčinila. Hlavní je pouze to, že nebezpečí, které vzniklo právem chráněnému zájmu nebo statku, je již odstraněno. „*Dále je třeba poznamenat, že objektivisté, jak již bylo několikrát zdůrazněno, přikládají rozhodující význam objektivní skutečnosti, pachatelova představa je pro ně vedlejší.*“⁴¹

Známe však i případy, kdy k zániku trestnosti pachatele nedojde. Jde o takové pokusy a přípravy trestných činů, jejichž dokonání zabrání někdo jiný svým zásahem, nebo takové, k jejichž dokonání dojít nemůže. Například nasypali pachatel jed poškozenému do pití, ten ho však nevyopil, ale vylil. I kdyby se pachatel posléze snažil podat poškozenému protijed, k zániku jeho trestní odpovědnosti by nedošlo. A nedojde k němu ani v případě, že pachatel nevěděl o tom, že jeho pokus dokonán být nemůže.

V subjektivním pojetí již situace tak jednoduchá není. Už jen proto, že subjektivisté považují na nejdůležitější důvod potrestání pachatele vývojových stadií jeho vlastní nebezpečnost pro společnost. Kladou důraz, oproti objektivistům, na představu pachatele a ne na vnější (objektivní) skutečnosti.

„*Podle subjektivistů je zánik trestnosti pokusu dobrovolným ustoupením odůvodněn zánikem, resp. odvrácením pachatelovy nebezpečnosti pro trestním zákonem chráněné zájmy.*“⁴² Důležitým prvkem, který je subjektivisty zkoumán v první řadě, je otázka pohnutky. Hlavním předmětem zkoumání je tedy důvod pachatelova odstoupení a také faktu, zda došlo k jeho nápravě. Z toho vyplývá, že dokoná-li pachatel trestný čin, projeví se jeho nebezpečnost.

Hlavní rozdíl mezi chápáním institutu ustoupení od pokusu a tedy i od jeho potrestání mezi jednotlivými pojetími bych chtěla uvést na výše zmíněném příkladu. Pachatel podá poškozenému jed, ten ho však vylije. Jak jsem již uvedla,

⁴¹ Kučera, P.: Objektivní teorie, subjektivní teorie a pokus trestného činu- 2. část, Trestněprávní revue, č. 1, 2009, s. 37

⁴² Kučera, P.: Objektivní teorie, subjektivní teorie a pokus trestného činu- 2. část, Trestněprávní revue, č. 1, 2009, s. 37

při objektivním pojetí je dosažení pachatelovy beztrestnosti podáním protijedu bezvýznamné. V subjektivním pojetí se ovšem klade důraz na pachatelovu představu. Mylně se domnívá, že nebezpečí stále hrozí, rozmyslí si to a podá poškozenému protijed. Zatímco objektivista by výše uvedeného pachatele odsoudil za pokus trestného činu vraždy, subjektivista by použil ustanovení o beztrestnosti pachatele. Je zajímavé hledět na situaci, kdy podle různých pojetí by pachatel totožného činu byl posuzován takto rozlišně.

Shrnula bych to několika větami. V našem pojetí je největší význam dán dobrovolnosti pachatele, a proto se zkoumá pohnutka, která ho k odstoupení vedla. V tom vidím rozpor s objektivním pojetím. Ale na druhou stranu nesmíme opomínat objektivní skutečnosti, tedy fakt, zda je trestný čin ve skutečnosti dokonán či nikoliv. Dokonáním se trestný čin již přesunuje do třetí a poslední fáze vývojových stadií, dokonání trestného činu a tam se již zánik trestnosti a protiprávnosti posuzuje podle jiných kritérií a institutů (viz dále).

7.4.1 Zánik trestní odpovědnosti za dokonáný trestný čin

Možnosti zániku trestní odpovědnosti za dokonáný trestný čin jsou odlišné od těch, které se naskýtají pachateli činu ukončeného ve stadiu přípravy nebo pokusu. Od zániku trestní odpovědnosti musíme odlišovat zánik trestu. Hlavní rozdíl je v tom, kdy k danému zániku dochází. K zániku trestní odpovědnosti dochází po spáchání trestného činu, ale do doby, než je o něm pravomocně rozhodnuto. Kdežto k zániku trestu dochází až po právní moci rozhodnutí o trestu. Známe ještě třetí institut, okolnosti vylučující protiprávnost. Ty zbavují čin pachatele jednoho z pojmových znaků, a to protiprávnosti.

Jako první bych chtěla uvést ustanovení o **účinné lítosti**. Nalezneme je v § 33 trestního zákoníku. První část obsahuje výčet trestných činů, u kterých přichází v úvahu. V kombinaci s uvedenými trestnými činy se ještě vyžaduje aktivní konání pachatele. Ten musí buď zamezit škodlivému následku trestného činu nebo učinit oznámení státnímu zástupci nebo policejnímu orgánu v době, kdy ještě může být škodlivý následek odvrácen. Mezi uvedené trestné činy patří například trestný čin neposkytnutí pomoci, šíření nakažlivé lidské nemoci, opuštění dítěte nebo svěřené osoby a mnohé další.

Cílem je, obdobně jako u zániku trestní odpovědnosti za pokus, pozitivně motivovat pachatele. Nejde ovšem o odvrácení od dokonání trestného činu, ale

můžeme hovořit o odvrácení škodlivého následku, který v souvislosti se spácháním trestného činu může nastat. Za to, že nedojde k tak závažnému dopadu na společnost a právem chráněné zájmy a statky, slibuje zákonodárce pachateli odměnu v podobě beztrestnosti.

Ustanovení o účinné lítosti se aplikují pouze na případy dokonáných trestných činů. Zákon podmínky vymezuje poměrně stručně. Jejich konkrétní podoba je proto upravena v odborné literatuře. První zákonnou podmínkou je, aby pachatel následku trestného činu zamezil nebo jej napravil. Pojem zamezit se od pojmu napravit podstatně liší. „Zamezit škodlivému následku znamená zabránit jeho vzniku. To je z povahy věci možné jen u ohrožovacích trestných činů a trestných činů předčasně dokonáných. Napravit znamená v podstatných rysech uvést do původního stavu, nestačí peněžitá náprava.“⁴³ Nestačí-li pachatel na nápravu nebo zamezení škodlivému následku sám, musí učinit oznámení příslušnému orgánu (státnímu zástupci nebo policejnímu orgánu).

Další podmínkou vztahující se k účinné lítosti je požadavek dobrovolnosti pachatele. Stejně tomu je i u zániku trestní odpovědnosti za pokus či přípravu trestného činu. Vyplývá to i ze samotného názvu. Pachatel musí vyjít ze svého vlastního rozhodnutí a ne z nějaké vnější okolnosti. Musí tedy potřebné kroky provést ještě předtím, než bude mít pocit, že může být prozrazen a jeho čin vyjde najevo. Pachatele tedy nesmí vést pouze obava z případného trestního stíhání.

Jedná-li se o trestný čin, na němž se podílí více osob, posuzuje se zánik trestní odpovědnosti u každé z nich samostatně. Aktivní dobrovolná snaha o odstranění následku jednoho ze spolupachatelů se nepřičítá k tíži ani ku prospěchu jinému ze spolupachatelů.

Dalším institutem majícím za následek zánik trestní odpovědnosti pachatele je **promlčení trestní odpovědnosti**. Na promlčení trestní odpovědnosti nemá pachatel vliv. Spočívá v běhu lhůty, která počíná spácháním trestného činu. Důvodů pro zánik trestní odpovědnosti je hned několik. Nejedná se ani tak o nápravu pachatele, jak tomu bylo v předchozím případě. Hlavní důvod, který se označuje též jako hmotněprávní, vychází z účelu trestu. Ten má působit na pachatele jako prostředek jeho nápravy, po uplynutí určité doby už se tento

⁴³ Novotný, O., Vanduchová, M., Šámal, P. a kol.: Trestní právo hmotné. Obecná část. 6. vydání, Praha: Wolters Kluwer ČR, a. s., 2010, s. 348

efekt vytrácí. Druhý důvod, procesněprávní, reaguje na problémy vznikající při vyšetřování určitého činu po delší době. Dochází ke ztrátě mnoha důkazů, a proto by i usvědčování pachatele bylo o dost obtížnější, než je tomu v případech, kdy k němu dochází bezprostředně po spáchání činu.

Délka promlčecí doby je u každého činu různá. Odvíjí se od závažnosti spáchaného činu, konkrétně od horní hranice trestní sazby, kterou za daný trestný čin stanoví trestní zákoník ve zvláštní části. Jednotlivé lhůty jsou konkrétně čtyři, a to pět, deset, patnáct a dvacet let.

Problematickou část může tvořit počátek běhu této lhůty. Vychází se z ukončení jednání a tvoří ho⁴⁴:

- u omisivních trestných činů - poslední den, kdy pachatel mohl konat
- u pokusu nebo přípravy - ukončením jednání
- u účastenství - ukončením jednání hlavního pachatele
- u pokračování v trestném činu a u trestných činů hromadných - ukončením trestné činnosti, dokonáním posledního dílčího útoku
- u trvajících trestných činů - ukončením protiprávního stavu pachatele

Pro počítání lhůty platí obecná pravidla platící v celém právním řádu. Lhůta začíná běžet dnem následujícím po dni, kdy došlo k dané události.

Promlčecí lhůta může být i určitými událostmi stavěna nebo přerušena. Stavění, tedy dobu, kdy lhůta neběží, má za následek například běh zkušební doby podmíněného zastavení trestního stíhání (další důvody viz § 34 odst. 3). Přerušeni promlčecí doby, tedy běh lhůty nové poté může odstartovat například trestní stíhání pro trestný čin, o jehož promlčení jde (viz § 34 odst. 4 TtZ).

Jak jsem již uvedla v předchozím výčtu, promlčení trestní odpovědnosti přichází v úvahu i u vývojových stadií, jako jsou příprava a pokus trestného činu.

Vedle těchto dvou případů, tedy účinné lítosti a promlčení trestní odpovědnosti, existují ještě určité zvláštní situace, za kterých trestní odpovědnost za dokonáný trestný čin také zaniká. Jde o zánik trestní odpovědnosti účastníka, smrt pachatele a milost prezidenta ve formě abolice.

⁴⁴ Novotný, O., Vanduchová, M., Šámal, P. a kol.: Trestní právo hmotné. Obecná část. 6. vydání, Praha: Wolters Kluwer ČR, a. s., 2010, s. 351

Zánik trestní odpovědnosti milostí prezidenta republiky nenalezneme upraven v trestním zákoníku ani v trestním řádu. Úpravu obsahuje pouze Ústava České republiky. Známe tři případy milosti prezidenta republiky:

- **Agraciace** znamená, že se pachateli promíjí již pravomocně uložený trest, a to buď celý, pokud pachatel k jeho výkonu ještě nenastoupil, nebo jen část, když už pachatel jeho část vykonal. Nevztahuje se na následky trestu, ale pouze na jeho odpuštění či zmírnění. Agraciace také nemůže odpouštět nebo promíjet ochranná opatření
- **Abolice** je tzv. milost nezahájením nebo nepokračováním v trestním řízení.
- **Rehabilitace** je třetí a poslední druh milosti prezidenta republiky a vztahuje se na odstranění následků již vykonaného trestu. Jde o zahlazení odsouzení a na pachatele se následně hledí, jako by nikdy nebyl odsouzen.

Jednotlivé výše uvedené formy amnestie a milosti mohou být při udílení různě kombinovány.

8 Dokonaný trestný čin

Dokonaný trestný čin je třetím a logicky posledním vývojovým stadiem. Jedná se o fázi, kdy pachatel naplnil všechny znaky skutkové podstaty trestného činu a stává se proto plně trestně odpovědný za spáchaný trestný čin. Dokonání trestního činu je tedy objektivní okolnost. Dokonáním se trestný čin přesunuje do posledního stadia. Poté už se pouze přihlíží na činnost pachatele po dokonání a ta se projevuje při ukládání trestu.

Na dokonaný trestný čin se vztahují všechna pravidla a ustanovení, která se vztahují na trestný čin obecně. Ten jsem rozebírala do podrobností v kapitole 3. této práce. Tento čin musí splňovat všechny znaky, jež pro něj požaduje nauka, jako je protiprávnost, znaky skutkové podstaty a obecné požadavky na subjekt. Trestný čin (myšleno jako dokonaný trestný čin) je takový čin, jehož znaky jsou uvedeny v zákoně. Podle § 111 trestního zákoníku je pojem trestného činu rozšířen. Jeho doslovné znění je: „*Trestným činem se rozumí jen čin soudně trestný, a pokud z jednotlivého ustanovení trestního zákona nevyplývá něco jiného, též příprava k trestnému činu, pokus trestného činu, organizátorství, návod a pomoc*“. Tento pokyn rozšiřuje pojem trestného činu i na jeho všechna vývojová stadia a navíc ještě výslovně jmenuje organizátorství, návod a pomoc, jako formy trestné součinnosti a také jako druhy přípravného jednání.

Dokonaný trestný čin tvoří základ celého právního řádu. Obecně se o něm hovoří jen jako o trestném činu, i když to není přesné, protože pojem trestný čin (již podle uvedeného § 111 trestního zákoníku) je velice široký pojem zahrnující více forem.

Vedle dokonaného trestného činu, jako objektivní okolnosti, je nutné rozlišovat ještě dokončený trestný čin. Na dokončený trestný čin se nahlíží stejně, jako na dokončenou přípravu nebo dokončený pokus. Jedná se o subjektivní kategorii. O dokončeném trestném činu můžeme hovořit v případě, kdy pachatel učinil a vykonal vše, co měl v úmyslu. Může tedy nastat situace, kdy pachatel naplnil všechny znaky skutkové podstaty a trestný čin dokonal, ale ještě ho nepovažuje za dokončený, protože jeho úmysl směřuje ještě k jinému cíli. Takovým učebnicovým příkladem k této situaci je případ, kdy pachatel zcizí

automobil s úmyslem ho rozebrat a rozprodat na náhradní díly. V momentě, kdy se auta zmocní, se již jedná o dokonanou krádež podle § 205 trestního zákoníku. O dokončeném trestném činu však ještě hovořit nemůžeme, protože pachatel má s automobilem ještě jiné úmysly a trestný čin dokončí teprve v okamžiku, kdy rozebrané náhradní díly prodá. Okamžik dokončení a dokonání se nekryjí ani v okamžiku loupeže. Skutková podstata trestného činu loupeže zní: Kdo proti jinému užije násilí nebo pohrůžky bezprostředního násilí v úmyslu zmocnit se cizí věci (...). Tento trestný čin je dokonán již v okamžiku užití násilí, ale úmysl pachatele směřuje ke zmocnění se té dané věci. Proto je trestný čin dokončen až okamžikem, kdy pachatel bude mít tu konkrétní věc ve sféře svého vlivu.

„Někdy může dokonání a dokončení splývat. To je případ třeba pokračování ve smyslu § 116. Ten totiž hovoří o „jednotném záměru“ pachatele, což je rovněž jeho subjektivní představa o vlastní trestné činnosti; např. při pokračující krádeži (páchané vykrádáním bytů) je tento delikt právě jako pokračující dokonán naplněním všech jeho znaků, to znamená minimálně při druhém dílčím útoku. Pokud se představa pachatele kryje zrovna s tímto minimem, dokonané pokračování je zde totožné s jeho dokončením.“⁴⁵

Je důležité si uvědomit, zda dokončení podmiňuje dokonání či naopak. Jak jsem již uvedla výše, okamžiky dokončení a dokonání nemusí vždy splývat. Když se tedy nad danou problematikou zamyslíme, zjistíme, že dokonání trestného činu podmiňuje jeho dokončení. Dokončení totiž v sobě může zahrnovat i činnost pachatele po dokonání trestného činu. Dokazuje to mimo jiné i výše zahrnutý příklad o trestném činu loupeže. Pachatel nejdříve musí užít bezprostřední násilí nebo pohrůžku bezprostředního násilí a tím dokoná trestný čin, ale dokončí ho teprve v okamžiku, kdy se věci zmocní. Toto vyplývá mimo jiné i z rozhodnutí R 37/1970.

Zvláštní případ tvoří konstrukce tzv. předčasně dokonáných trestných činů. Jde o takové činy, které se považují za dokonané již ve stadiu přípravy či pokusu. V úmyslu zákonodárce bylo nejspíš to, aby byly postižitelné i formy srocení nebo spolčení k trestnému činu (§ 352 odst. 3 písm. a- k trestnému činu násilí). Tyto trestné činy se však ve většině případů nekryjí s představou pachatele, a proto jsou

⁴⁵ Kratochvíl, V. a kol.: Kurz trestního práva. Trestní právo hmotné. Obecná část. 1. vydání, Praha: C. H. Beck, 2009, s. 292

sice dokonánymi trestnými činy, ale ne dokončenými. Úprava předčasně dokonáných trestných činů je speciální vůči obecné úpravě o přípravě a pokusu. Nejedná se proto o tato vývojová stadia, ale nahlíží se na ně jako na dokonané trestné činy. „*Delikty předčasně dokonané jsou tedy ve vztahu k přípravě a pokusu právě tou výjimkou (...) pokud z jednotlivého ustanovení nevyplývá něco jiného...*“), o které se zmiňuje § 111.⁴⁶ Více o předčasně dokonáných trestných činech uvádím v kapitole 7.1 o okolnostech vylučujících přípravu a pokus trestného činu.

⁴⁶ *Kratochvíl, V. a kol.: Kurz trestního práva. Trestní právo hmotné. Obecná část. 1. vydání, Praha: C. H. Beck, 2009, s. 294*

9 Srovnání s německou právní úpravou

Pro svou diplomovou práci jsem si vybrala srovnání naší české právní úpravy přípravy a pokusu jsem s právní úpravou Německa. Jednotlivé právní úpravy ze sebe vycházejí a nenalezneme tedy mezi nimi žádné výrazné odlišnosti. Důkazem toho, že naše úprava vychází z té německé, je i důvodová zpráva k našemu trestnímu zákoníku. Na mnoha místech důvodové zprávy nalezneme odkazy na německý trestní zákoník a jeho ustanovení.

Německý trestní zákoník (Strafgesetzbuch) rozlišuje několik vývojových fází trestného činu. Jedná se o plánování trestného činu, jeho přípravu, pokus, dokonání a konečně o ukončení trestné činnosti.

Jako první je **plánování** (die Planung), které odpovídá našemu pojetí myšlenky spáchat trestný čin. Jde o zlou vůli, která však ještě nezakládá trestní odpovědnost jejího pachatele a nemá proto žádný trestněprávní účinek. Odhodlání pachatele samotného spáchat trestný čin není ještě trestným stadiem trestného činu. Problém však nastává v případě, kdy se domluví pachatelé dva. V tomto případě už můžeme mluvit o trestnosti. Odpovídá to naší koncepci spolčení a sročení k trestnému činu, jež jsou v naší právní úpravě už považovány za druhy přípravy k trestnému činu. Díky tomuto ustanovení lze tedy trestně postihnout i fáze trestného činu, které jsou vzdálenější od dokonání.

Na druhém místě je uváděna **příprava k trestnému činu** (die Vorbereitung). V tomto stadiu trestného činu si pachatel vytváří předpoklady pro pozdější realizaci trestného činu, nesměřuje ale ještě přímo k dokonání trestného činu.⁴⁷ Jde například o obstarávání prostředků ke spáchání trestného činu. Příprava k trestnému činu je podle předpisů, až na výjimky uvedené ve zvláštní části, beztrestná. Těmito výjimkami jsou například příprava útočné války (die Vorbereitung eines Angriffskrieges podle § 80 StGB) nebo příprava zločinného spolčení podle § 30 StGB.

Třetím a pro mou práci nejzajímavějším stadiem je **pokus trestného činu** (der Versuch). Legální definici této fáze nalezneme v § 22 německého trestního zákoníku- StGB. Její překlad zní: O trestný čin se pokusí ten, kdo podle své

⁴⁷ Hauf, Claus- Jürgen: Strafrecht Allgemeiner Teil: Kurzlehrbuch, Berlin: Luchterhand, 1996, s. 133

představy o činu začne bezprostředně naplňovat skutkovou podstatu⁴⁸. Dovolím si říci, že tato definice trestného činu odpovídá i naší české definici. Ve stadiu pokusu trestného činu pachatel již začne naplňovat znaky skutkové podstaty trestného činu, a proto můžeme mluvit o fázi, která směřuje bezprostředně k dokonání trestného činu. K úplnému naplnění skutkové podstaty a k dokonání trestného činu však dojít nemůže, protože už by se nejednalo o pokus, ale došlo by k posunutí do dalšího stadia. Následující ustanovení se poté věnuje trestnosti pokusu. Jeho znění je následující: Pokus zločinu je vždy trestný, pokus přečinu jen tehdy, kdy to zákon výslovně stanoví.⁴⁹ Z uvedeného tedy vyplývá, že i v německé právní úpravě se trestné činy rozdělují na zločiny a přečiny. Pokus trestného činu v německém trestním zákoníku tedy není obecně trestný, jak je tomu v naší právní úpravě, ale jeho trestnost spíše odpovídá trestnosti přípravě podle českého trestního zákoníku.

Chtěla bych se však ještě vrátit k výše uvedenému dělení trestných činů na zločiny a přečiny, které nalezneme v § 12 StGB. Odstupňování a terminologie odpovídá té naší uvedené v trestním zákoníku z roku 2009. V odstavci prvním nalezneme definici zločinu, což je protiprávní čin, na který je stanoven trest odnětí svobody s dolní hranicí trestní sazby nejméně jeden rok. Přečiny jsou poté ty protiprávní činy, na které je stanoven trest odnětí svobody nižší nebo peněžitý trest. Německy trestní zákoník - StGB, na rozdíl od toho našeho, tedy obsahuje pozitivní vymezení zločinů. Ve třetím odstavci § 12 je stanoveno, že k zosťnění nebo zmírnění, které jsou stanoveny podle obecné části nebo pro zvlášť těžké nebo méně těžké případy, se nepřihlíží. V našem právním řádu při dělení trestných činů na zločiny a přečiny hraje důležitou roli úmysl pachatele, o kterém se německý trestní zákoník - StGB vůbec nezmiňuje. Český trestní zákoník definuje přečiny jako všechny nedbalostní trestné činy a ty úmyslné, na které trestní zákoník stanoví trest odnětí svobody do pěti let. Z toho vyplývá, že zločinem může být jen úmyslný trestný čin s horní hranicí trestní sazby vyšší než pět let. O formě zavinění se tedy německý trestní zákoník v dělení trestných činů na zločiny a přečiny vůbec nezmiňuje.

⁴⁸ Tröndle, H., Fisher, T.: Strafgesetzbuch und Nebengesetze, München: C. H. Beck, 2003, s. 179

⁴⁹ Tröndle, H., Fisher, T.: Strafgesetzbuch und Nebengesetze, München: C. H. Beck, 2003, s. 197

Pokus trestného činu přichází v úvahu pouze u úmyslných trestných činů, u nedbalostních se nejedná o pokus.⁵⁰ V tomto zpřísnění se opět německá právní úprava odlišuje od té naší. Český trestní zákoník umožňuje spáchání pokusu trestného činu i u nedbalostních trestných činů. O pokus trestného činu jde v případě, kdy pachatel již delikt subjektivně plánuje (směřuje k tomu jeho úmysl) a začne již naplňovat objektivně znaky skutkové podstaty, avšak jeho jednání „uvízne“ a nedojde k dokonání. Z této věty lze tedy odvodit tři důležité znaky pokusu:

- 1) úmysl pachatele spáchat trestný čin,
- 2) začátek uskutečňování znaků skutkové podstaty trestného činu,
- 3) „uvíznutí“ neboli nedostatek dokonání činu.

Zde lze nalézt podobnost s naší úpravou. Úmysl pachatele pokusu musí vždy směřovat k jeho dokonání. Dalším důležitým požadavkem je již naplňování znaků skutkové podstaty, což vlastně odpovídá našemu požadavku bezprostřednosti, který odlišuje pokus od přípravy k trestnému činu. Z ustanovení § 22 lze vyvodit, že nestačí pouhý úmysl pachatele, ale musí dojít již k částečnému naplňování znaků skutkové podstaty. V tomto případě je tedy velice jednoduché odlišit přípravu od pokusu. U našeho požadavku bezprostřednosti někdy velice těžko hledáme danou hranici. A v posledním bodě se obě úpravy zase spojují. Aby mohlo jít o pokus trestného činu, nesmí dojít k jeho dokonání.

I německé trestní právo pracuje s pojmem nezpůsobilého pokusu, který označuje jako „untauchlicher Versuch“. V tomto případě se taktéž setkáváme s trestností nezpůsobilého pokusu, jako v naší úpravě. Jde tedy o pokus, kdy realizace skutkové podstaty je objektivně nemožná.⁵¹ Rozlišují se tři druhy nezpůsobilého pokusu, tedy **nezpůsobilost objektu** (jako příklad bývá uváděn potrat „netěhotné“), **nezpůsobilost prostředku** (příkladem je pokus přivození potratu těhotné prostřednictvím léků na bolest hlavy) a konečně **nezpůsobilost subjektu**. Avšak v případě patrně nezpůsobilého deliktu může být trest zmírněn podle § 23 odst. 3. Jedná se tedy o případ, kdy pachatel z hrubého nerozumu nerozpoznal, že pokus vůbec nemohl vést k dokonání. Soud může v tomto případě

⁵⁰ *Haft, F.*: Strafrecht. Allgemeiner Teil, 7. Auflage, München: C. H. Beck, 1996, s. 217

⁵¹ *Haft, F.*: Strafrecht. Allgemeiner Teil, 7. Auflage, München: C. H. Beck, 1996, s. 224 a násl.

bud' úplně upustit od potrestání, nebo trest zmírnit (podmínky v § 49 odst. 2 StGB).

Upuštění od dalšího páchaní trestného činu je i v německé právní úpravě důvodem beztrestnosti neboli zániku trestní odpovědnosti pachatele. Vyplývá to z § 24 odst. 1 StGB. V souvislosti s upuštěním od pokusu vyplývá na povrch problematika kvalifikovaného pokusu, jak tomu je i v naší úpravě. Příkladem je uváděna situace, kdy pachatel upustí od pokusu znásilnění, avšak naplní skutkovou postatu trestného činu sexuálního nátlaku, za kterou zůstává trestně odpovědný. Podle § 24 není za pokus trestán ten, kdo dobrovolně upustí od dalšího páchaní trestného činu nebo zabrání jeho dokonání.⁵² Nenalezneme zde tedy možnost pachatele oznámit včas nebezpečí příslušnému orgánu a tím zabránit jeho dokonání a dosáhnout tím beztrestnosti, jak je tomu v naší právní úpravě. Z německé právní úpravy vychází také možnost upuštění od potrestání spolupachatele pokusu. Podle § 24 odst. 2 nebude trestně odpovědný za pokus ten, kdo dobrovolně zabrání jeho dokonání, nebo alespoň projeví snahu dokonání zabránit.

Poslední fáze trestného činu jsou **dokonání** (die Vollendung) a **ukončení** (die Beendigung) trestného činu. Pachatel dokonal trestný čin tím, že naplnil všechny znaky skutkové podstaty, a stává se tím za něj plně trestně odpovědný. A ukončení trestného činu je významné mimo jiné i pro běh promlčecí lhůty, protože se stává začátkem jejího běhu.

Na závěr bych chtěla říci, že mezi úpravou německou a naší českou nenalezneme v případě ustanovení o přípravě a pokusu trestného činu nějaké výrazné odlišnosti. Pokus se v obou případech trestá podle trestní sazby stanovené za dokonany trestný čin. V německé úpravě lze nalézt zpřísnující podmínky pro pokus trestného činu, které jsou v naší úpravě stanoveny pro přípravu. Jinak co se týče nezpůsobilého pokusu a upuštění od potrestání pachatele pokusu trestného činu žádné výrazné rozdíly nejsou. Naše úprava zabránění dokonání trestného činu oznámením tohoto nebezpečí příslušnému orgánu se totiž může v německé nauce také vyskytnout, a to podřazená pod ustanovením upravujícím

⁵² Tröndle, H., Fisher, T.: Strafgesetzbuch und Nebengesetze, München: C. H. Beck, 2003, s. 200 a násl.

zabránění dokonání pokusu trestného činu a zároveň odstranění nebezpečí,
které vzniklo právem chráněnému zájmu.

10 Závěr

Na závěr mé práce bych chtěla shrnout, že právní úprava vývojových stadií trestného činu, jako jsou příprava a pokus trestného činu, se během času postupně vyvíjela až do podoby, jakou známe dnes. Šlo mimo jiné i o reakce na různé nedostatky, které se ukázaly postupem času a aplikací norem na jednotlivé případy v praxi.

Pro mou práci nejvýznamnější právní úpravou, které se věnuji v převážné části práce, je současně platný a účinný zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů. Ten zavádí do našeho trestního práva spoustu změn. Asi nejvýznamnější z nich je formální pojetí trestného činu, tedy vypuštění materiálního znaku z definice trestného činu. Již tedy nemůžeme mluvit o činu škodlivém pro společnost. Vypuštění škodlivosti činu však v úpravě přípravy a pokusu může v některých případech činit potíže. Jedná se převážně o vysvětlení důvodů trestnosti přípravy a pokusu trestného činu a také nezpůsobilé přípravy a nezpůsobilého pokusu.

Bohužel nový trestní zákoník nekonkretizuje nějak blíže znaky přípravy a pokusu, aby bylo možné je snadněji od sebe odlišit. Jedinou hranicí proto mezi oběma instituty i nadále zůstává požadavek bezprostřednosti. Proto je někdy v praxi poměrně složité oddělit, co je ještě přípravou a co už je pokusem.

Pro přípravu je zejména důležitá kategorizace trestných činů na zločiny a přečiny, kdy jakousi podkategorii zločinů tvoří zvlášť závažné trestné činy. Nový trestní zákoník prodlužuje dolní hranici trestní sazby trestu odnětí svobody činu, u kterého lze hovořit o zvlášť závažném zločinu. Jde konkrétně z osmi na deset let. Toto dělení je, jak již jsem zmiňovala, nejvíce důležité pro přípravu k trestnému činu, protože trestní odpovědnost za ní nastává pouze za podmínky, že se jedná o zvlášť závažný zločin, u kterého to navíc ještě zákon výslovně stanoví.

V oblasti trestání a trestnosti přípravy a pokusu můžeme hovořit o obecné trestnosti (to znamená u každého trestného činu) pouze u pokusu k trestnému činu. Příprava je trestná pouze za splnění dvou podmínek, které jsem uvedla již v předchozím odstavci. Zde nový trestní zákoník žádnou změnu nezavádí. Úpravu

z předchozího trestního zákona ponechává v platnosti také zákoník z roku 2009. Jde o zásadu, že příprava a pokus trestného činu, jsou trestné podle trestní sazby, která je stanovena za stejný čin ve stadiu dokonání.

Na ustanovení o trestání vývojových stadií poté navazuje problematika zániku trestní odpovědnosti pachatele přípravy a pokusu trestného činu. Té může dosáhnout pachatel, jenž upustil od svého dalšího jednání směřujícího k dokonání trestného činu. Musí přitom však ještě odstranit všechny následky, které svým činem způsobil. Poměrně neobvyklou možností nabízenou pachateli naším trestním zákoníkem je zánik trestní odpovědnosti oznámením činu státnímu zástupci nebo policejnímu orgánu v době, kdy je možno škodlivému následku ještě zamezit. Toto ustanovení nenalezneme ani v trestním zákoníku německém-StGB, který jsem si vybrala pro komparaci. Narazíme na poměrně velký problém při posuzování zániku trestní odpovědnosti za ukončený pokus a neukončený pokus. U ukončeného pokusu pachatel již vykonal vše, co považoval za nutné, avšak trestný čin přesto nedokonal. Z toho vyplývá, že jeho snaha o odvrácení trestní odpovědnosti musí být o poznání větší, než v případě pokusu neukončeného, kdy někdy pouze postačí zdržení se dalšího jednání. Od zániku trestní odpovědnosti za přípravu nebo pokus trestného činu musíme odlišit možnost soudu zmírnit trest za pokus či přípravu nebo možnost od potrestání zcela ustoupit.

Problém nastává i v úpravě nezpůsobilé přípravy a nezpůsobilého pokusu, ať už se jedná o nezpůsobilost předmětu, objektu či subjektu. Snad se mi v příslušné kapitole podařilo dostatečně objasnit objektivistické a subjektivistické pojetí problematiky. Různé náhledy na nezpůsobilý pokus a přípravu přináší i různé vysvětlení důvodů trestnosti těchto vývojových stadií. I zde totiž narazíme na problém s vypuštěním materiálního znaku škodlivosti činu pro společnost. O tento znak se opíraly mnohé názory na trestnost nezpůsobilého pokusu a také na výšku takového trestu. Za nezpůsobilý pokus a nezpůsobilou přípravu k trestnému činu platný trestní zákoník stanovuje trest stejný jako ten, který se ukládá pachateli dokonání trestného činu. Mnohé názory proto volají po trestu mírnějším. Avšak i v případě nezpůsobilého pokusu a nezpůsobilé přípravy je dána soudu možnost od potrestání upustit.

Ve své diplomové práci se mi snad podařilo zpracovat přípravu a pokus trestného činu jako vývojových stadií trestné činnosti. Pro komplexní ucelení celého tématu jsem rozebrala i základy trestní odpovědnosti, pojetí trestného činu a všechna obecná témata, která mohou i třeba okrajově souviset se zadaným tématem, aby si čtenář mohl udělat ucelenou představu o dané problematice.

RESUME

The topic of my diploma thesis is a preparation and an attempt of a crime. Both of these institutes are development phases of a crime. According to the criminal law the accomplishment of a crime belongs to the development phases of a crime – it is the last phase. I paid attention to a preparation and an attempt of a crime and to a question, which are connected with this problem. These development phases of a crime are modified in a law because the preparation and the attempt are not considered as a crime but this behaviour is dangerous for society.

There are ten chapters in my diploma thesis, they are divided to other sub points.

In preface, I am explaining the purpose of my work – there is a historical introduction, explanation of some basic conceptions about the code of law and transition from the material conception to the formal one. After it there is a treatise of development phases of a crime. At the end there is a comparison our law with Germany law and the most important ideas and contemporary law modification are summarized there.

Seznam literatury

České učebnice a komentáře:

Jelínek, J. a kol.: Trestní právo hmotné. Obecná část. Zvláštní část, 2. aktualizované vydání, Praha: Linde, a.s., 2006

Jelínek, J. a kol.: Trestní právo hmotné. Obecná část. Zvláštní část, 3. přepracované vydání, Praha: Linde, a.s., 2008

Kratochvíl, V. a kol.: Kurz trestního práva. Trestní právo hmotné. Obecná část, 1. vydání, Praha: C. H. Beck, 2009

Novotný, F. a kol.: Trestní zákoník 2010, Praha: Eurounion Praha, s.r.o., 2010

Novotný, O., Vanduchová, M., Šámal, P. a kol.: Trestní právo hmotné. Obecná část, 6. vydání, Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s., 2010

Šámal, P.: Osnova trestního zákoníku 2004-2006, Praha: C. H. Beck, 2006

Nečada, V.: Přehled novel trestních kodexů v období listopadu 1989 do konce roku 1999, Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, květen 2000

Zákony:

Úplné znění zákona č. 140/1961 Sb., trestní zákon

Úplné znění zákona č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád)

Úplné znění zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník

Úplné znění zákona č. 86/1950 Sb., trestní zákon

Monografie, sborníky:

Kučera, P.: Nový trestní zákon a pokus trestného činu, Trestní právo, 11/2009

Kučera, P.: Objektivní teorie, subjektivní teorie a pokus trestného činu- 1. část, Trestněprávní revue 1/2009

Kučera, P.: Objektivní teorie, subjektivní teorie a pokus trestného činu- 2. část, Trestněprávní revue 2/2009

Kučera, P.: Nezpůsobilý pokus. Pokus nezpůsobilého subjektu, Trestněprávní revue 5/2008

Šámal, P.: K pojmu trestného činu a souvisejícím otázkám v novém trestním zákoníku, Trestněprávní revue 5/2009

Kratochvíl, V.: Vybrané problémy obecné části návrhu trestního zákoníku ČR 2007 z hlediska obhajoby (1. část), Bulletin advokacie 5/2008

Šámal, P.: Trestní zákoník a naplňování funkcí a základních zásad trestního práva hmotného, Bulletin advokacie 10/2009

Jelínek, J.: Pojem trestného činu a kategorizace trestných činů, Bulletin advokacie 10/2009

Fryšták, M.: Policejní orgán a pojetí trestného činu v novém trestním zákoníku, Trestněprávní revue, 11/2010

Judikatura:

Gřivna, T.: Trestní právo hmotné. Judikatura k obecné části. Praha: ASPI, a. s., 2007

www.nsoud.cz

R 32/2011, Sbíрка soudních rozhodnutí a stanovisek. Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 11. 8. 2010, sp. zn. 3 Tdo 611/2010

R 48/2009, Sbíрка soudních rozhodnutí a stanovisek. Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 3. 12. 2008, sp. zn. 5 Tdo 1251/2008

R 7/2007, Sbíрка soudních rozhodnutí a stanovisek. Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 11. 1. 2006, sp. zn. 8 Tdo 1607/2005

Zahraniční učebnice a komentáře:

Hauf, C., Strafrecht, J.: Allgemeiner Teil. Kurzlehrbuch. Berlin: Luchterhand, 1996

Tröndle, H., Fisher, T.: Strafgesetzbuch und Nebengesetze, München: C. H. Beck, 2003

Haft, F.: Strafrecht. Allgemeiner Teil, 7. Auflage, München: C. H. Beck, 1996